

----- Araştırma makalesi -----

DOĞU TÜRKÇESİNDEN BİR DİL YADİGÂRI: VELİD BİN SAİD'İN VASİYET-NAME'Sİ

Muhammet Raşit ÖZTÜRK*

Öz

Türk dilinin gelişim çizgisi içerisinde önemli bir yere sahip olan Doğu Türkçesi¹, Orta Asya Türklüğünün 20. yüzyılın başına kadar kullandığı edebî yazı dilinin adıdır. Manzum ve mensur birçok eserin kaleme alındığı bu dönem, Türk dil tarihinin en verimli dönemlerinden biridir. Doğu Türkçesiyle kaleme alınmış eserlerden biri de günümüzde Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi El Yazmaları bölümünde 24520 arşiv numarasıyla kayıtlı olan Velid bin Said'in "Vasiyet-name" adlı eseridir. 1797 tarihinde kaleme alınan "Vasiyet-name", Doğu Türkçesinin tipik özelliklerinin yanı sıra, Oğuz Türkçesi özelliklerini de bünyesinde barındırmaktadır. Eser, bilinen vasiyetnamelere birçok yönden benzemekle birlikte teçhiz ve tekfin konularında verdiği tafsilatlı bilgilerle dikkat çekmektedir. Bu yönüyle eser bir "teçhiz ve tekfin vasiyetnamesi" görünümündedir. Bu çalışmada Velid bin Said'in "Vasiyet-name"sinin dil incelemesi, yazı çevirimi ve Türkiye Türkçesine aktarımı yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Doğu Türkçesi, İslami Orta Asya Türk edebî dili, vasiyetname, Velid bin Said

* Arş. Gör., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

e-posta: muhammet.ozturk@erzurum.edu.tr

ORCID: 0000-0003-0644-1336

Geliş/Received: 2 Eylül 2021 / 2 September 2021

Kabul/Accepted: 6 Aralık 2021 / 2 December 2021

¹ 17. yüzyıldan başlayıp 20. yüzyılın başına kadar gelen süreçte Çağatay Türkçesi, mahalli unsurları da bünyesine katmış olan bir yazı dili hâline gelmiştir. Bu bakımdan, çalışmada 20. yüzyılın başına kadar Asya sahası / Müşterek İslami dönem ürünlerinin yazıldığı dil, Doğu Türkçesi terimiyle karşılanmıştır.

A LANGUAGE RELIC FROM EASTERN TURKISH: VELİD BİN SAİD'S VASİYET-NAME

Abstract

Having acquired an exceptional place in the development of Turkish language, Eastern Turkish is the name of the literary writing language that Central Asian Turks used until the beginning of the 20th century. This period, where many verses and proses were written, is one of the most productive periods in the history of the Turkish language. One of the works written in Eastern Turkish is Velid bin Said's "Vasiyet-name (Deed of Testament)", which is currently registered in the Manuscripts section of the Kütahya Municipality Mustafa Hakkı Yeşil Library with the archive number 24520. Written in 1797, "Vasiyet-name" includes the typical features of Eastern Turkish as well as Western Turkish. Although being similar to the known testaments in many ways, it draws attention with the detailed information given on the subjects of "teçhiz" and "tekfin". In this respect, this piece is in the form of a "Testament of Burial Procedures and Enshrouding. In this study, the language analysis, transcription and translation of Velid bin Said's "Vasiyet-name" into Turkish will be conducted.

Keywords: Eastern Turkish, Islamic Central Asian Turkic literary language, testament, Velid bin Said

Giriş

Sözcük anlamı “bitiştirmek, bağlamak, önermek” olan vasiyet kelimesi, ıstılahi olarak “bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey” anlamına gelmektedir. Vasiyet, fıkhıta da benzer şekilde, “*kişinin, malını ölüm sonrasına bağlayarak bir şahsa veya hayır cihetine teberru yoluyla temlik etmesini ifade eder.*” (Arı, 2012: 552-553) Vasiyetname ise, en basit tanımıyla, vasiyetlerin kayıt altına alındığı belgedir. Yazıya aktarıldıktan sonra belge hüviyetine bürünen vasiyet metnine, genellikle mektup formunda yazıldığı için vasiyetname adı verilmiştir (Yıldıran Sarıkaya, 2011: 176). İstılahi anlamda vasiyetname, dinî-tasavvufî bir bakışla, devlet ve din büyüklerinin vefatlarının ardından geride kalanlara buyurmuş oldukları istekleri ifade eder (Güzel, 2012: 448). Devlet ve din büyüklerinin yanı sıra, kendini yaşadığı topluma ve aile efradına karşı sorumlu hisseden, misyon sahibi olan şahısların da vasiyetname kaleme aldıkları görülür.

Günümüzde taşınır ve taşınmaz emtiaların taksimini akla getiren ve daha çok hukuki metinler olan vasiyetnameler, yazın tarihimizde “maddi mal varlığının taksimini anlatan metinler” olmakla kalmamış, vasiyet edenin din ve dünya görüşüne paralel olarak bazı dinî ve ahlaki telkinler içeren, ikaz ve tembihlerle topluma istikamet vermeye çalışan metinler hâline gelmiştir (Sarıkaya, 2011: 177). Gerek *Kur'an-ı Kerim*'de² gerekse hadislerde³ vasiyet etmenin gerekliliğinin vurgulanması, Hz. Muhammed'in *Veda Hutbesi*'nde Müslümanlara vasiyet niteliğinde öğütler vermesi⁴, Hz. Âdem'den Hz. Nûh'a kadar, diğer peygamberlerin de ölmeden önce çocuklarına ve yaşadığı topluma dünya ve ahiret hayatıyla ilgili vasiyetlerde bulunduğu bilinmesi (Öztürk, 2013: 3), Türk-İslam tarihinin önde gelen şahsiyetlerinin de vasiyetname yazmaya olan temayülleri⁵, vasiyetname yazma noktasında Müslümanları teşvik etmiştir. Bu teşvik neticesinde vasiyetname yazma geleneği oluşmuş ve vasiyetname, edebiyat türleri arasında kendisine müstesna bir yer bulmuştur. Ferîdüddîn Attâr'ın *Pend-nâme*'si, Zeynüddîn-i Hâfî'nin *el-Vesâye'l-Kudsiyye*'si, Hâris el-Muhâsibî'nin *el-Vesâyâ*'sı ve İmâm Gazzâlî'nin *Eyyuhe'l-Veled*'i (Cebecioğlu, 2009: 691), bunların yanı sıra İmâm Birgivî'nin *Vasiyet-name*'si bu türün en önemli eserleri olarak dikkat çekmektedir. Özellikle Birgivî'nin *Vasiyet-name*'si, yazıldığı dönemi aşarak nesilden nesile ulaşmış ve kendisinden sonraki vasiyetnameleri de etkilemiş bir eserdir.

İslami temellere dayanmasının büyük tesiriyle bir geleneğe dönüşen vasiyetname yazıcılığında farklı motivasyonların da etkili olduğu görülmektedir. Bu geleneğin oluşum sürecinde vasiyetname yazarlarının kendilerinden sonra gelecek olan aile efradına, müritlerine, dost ve arkadaşlarına tavsiyelerde bulunma, onları doğru yöne sevk etme

² “Sizden birinize ölüm gelip çattığı zaman, eğer geride bir hayır (mal) bırakmışsa anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması -Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir hak olarak- size farz kılındı.” [Bakara, 2/180]

³ “Vasiyyet edecek dünyâlığı bulunan müslüman bir kişiye, vasiyyeti yanında yazılı bulunmadıkça, iki gece yatması muhakkak sûrette câiz değildir.” (Zeynüddîn Ahmed, 1975: 203)

⁴ Hz. Muhammed'in yüz binlerce kişiye hitap ettiği *Veda Hutbesi*, tüm Müslümanları bağlayan ve adımlarını yönlendirecek tarzda söylenmiş sözlü bir vasiyetname hükmündedir (Kılınç, 2006: 18).

⁵ Sultan Alparslan'ın Malazgirt Meydan Muharebesi'ne çıkmadan önce halkına hitaben bir vasiyetname okuduğu ve benzer kaygılarla Sultan Alaeddin Keykubad'ın bir vasiyetname yazdığı bilinmektedir. Bunların yanında Ertuğrul Gazi'nin ve Şeyh Edebalı'nın Osman Gazi'ye, Osman Gazi'nin ise oğlu Orhan Gazi'ye vasiyetname yazdığı tarihlerimizde kayıtlıdır (Köksal, 2000: 290-291). Aynı şekilde Kanuni Sultan Süleyman'ın da oğlu Mustafa'ya yazdığı mensur vasiyetname zikredilmeye değer mahiyettedir (Mete, 2014).

düşüncelerinin de etkili olduğu aşikârdır (Çatak, 2015: 256). Vasiyetname yazarlarını, “iyiliğe teşvik, kötülükten men etme” anlayışla kendilerini yaşadıkları topluma karşı sorumlu hisseden, bunun yanında ideal bir toplum inşa etme sürecinde ellerinden geldiğince rol almak isteyen bireyler olarak değerlendirmek gerekir. Bu bilinçle hareket eden yazarlar, özeld e ailesine ve evlatlarına, genelde ise içinde yaşadığı topluma hitaben ahlaki ve dinî öğütlerini vasiyetname formunda kaleme almışlardır. Vasiyetnamelerde geçen ahlaki ve dinî öğütler; genellikle ilim öğrenme, irfan sahibi olma, kötü meclislerden uzaklaşarak ilim erbabının yanında yer alma gibi genelgeçer değer yargıları çerçevesinde muhataplara aktarılmıştır (Mete, 2014: 145). Görüldüğü üzere “vasiyetnâmelerde genellikle hukukî bağlayıcılığı olan taleplerden ziyade nasihat özelliği gösteren cümlelerin varlığı dikkat çekmektedir.” (Kılınç, 2006: 36) Bu yönleriyle vasiyetnameler, nasihatnamelere yaklaşmaktadır. Nitekim yazılma amaçları göz önüne alındığında bu iki türün birbirlerinden büsbütün ayrılmadığı, aksine birçok yönden ortaklık arz ettiği görülmektedir. Vasiyetname ve nasihatname türlerini, benzer kaygılarla ortaya çıkmış atasözü, kıssa, didaktik şiir, ahlak kitapları (Köksal, 2000: 289) vb. türlerle birlikte aynı tefekkür ağacının meyveleri olarak değerlendirmek gerekir.

Dinî-tasavvufi edebiyatın türleri arasında yükselen vasiyetname, tarihî seyir içerisinde kendisine farklı muhataplar bulabilmiştir. Genel muhatap oğul ve aile efradı olsa da⁶, bazı vasiyetnameler, muhtelif şekillerde toplumun genelini veya bir sınıfını muhatap almaktadır. Örneğin Birgivi'nin *Vasiyet-name*'si, toplumu muhatap alan kapsayıcı bir ilmihal kitabıdır. Birgivi eserinde; “*itikât, ibadet ve ahlaka dair, herkesin bilmesi gereken bilgileri, güvenilir kaynaklara dayanarak*” aktarmaktadır (Açıkkel, t.y.: XIX). Erzurumlu Kadızâde Efendi'nin *Vasiyet-name*'sinde ise Osmanlı kadınları muhatap alınmaktadır (Ateş vd., 2007). Kadızade, eserinde kadınların kıyafetlerinden, eşlerine yaklaşımlarına kadar farklı mevzuları gündeme getirmiş ve bu konulardan hareketle kadınlara bazı nasihatlerde bulunmuştur. İsmail Hakkı Bursevî'nin kaleme aldığı *Vasiyet-name*'de ise Allah'tan korkma, oruç, *Kur'an-ı Kerim*'e ve sünnete riayet, ana-babaya saygı, kul hakkını gözetmek ve helal kazanç gibi konular, beden uzuvlarının kullanımından hareketle işlenmiştir (Gümüş, 2009: 73).

Yaşadığı topluma mal olmuş şahsiyetlerin vasiyetname kaleme almaları, ölüm karşısındaki farkındalıkları ve ölüme yaklaştıklarını hissetmelerile de yakından ilişkilidir. Çünkü vasiyetname kaleme almak,

⁶ Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Mustafa'ya vasiyeti (Mete, 2014), Ertuğrul Gazi'nin oğlu Osman Gazi'ye, Osman Gazi'nin de oğlu Orhan Gazi'ye vasiyetleri (Köksal, 2000: 290-291) ve Şibâbüddin Sühreverdi'nin oğluna vasiyeti (Çatak, 2015), aile içi vasiyetnamelere gösterebileceğimiz örneklerdir.

ölümün ciddi bir şekilde hatırlanması anlamına gelmektedir (Kılınç, 2006: 27). Bu farkındalık ve hissî durum, vasiyetnamelerin bazılarında teşhiz ve tekfin mevzularına değinmeyi de beraberinde getirmiştir. İslami duyarlılığa sahip vasiyetname yazarları, ölümlerinin ardından yapılması gereken ritüel ve işlemleri, detaylı bir biçimde vasiyet etmeyi ihmal etmemişlerdir. Birgivi'nin *Vasiyet-name*'sinde de teşhiz ve tekfine özel olarak değinilmesi, bu konuya özel kıymet verme noktasında bazı vasiyetname yazarlarını etkilemiştir.⁷ Teşhiz ve tekfine hususi önem verilmesinden hareketle, vasiyetnamelerin "*ölüme bağlı ritüeller konusunda vazgeçilmez belgeler durumunda*" olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır (Ateş vd., 2007: 310). Bu yönüyle vasiyetnameler, devrin âdetleri konusunda da bir rehber niteliğindedir (Yıldırım Sarıkaya, 2011: 181).

Doğu Türkçesinde Vasiyetname İzleri

Türk dilinin tarihî gelişim çizgisinde önemli bir yeri haiz olan Doğu Türkçesi, 15. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyılın başına dek süren ve İslami Orta Asya Türk edebî yazı dili olarak da anılan yazı dilinin adıdır. Bu yazı dilinin Türkoloji literatüründeki adı Çağatay Türkçesi olsa da (Ercilasun, 2009: 400), Doğu Türkçesi adlandırması da daha kapsamlı bir adlandırma olması hasebiyle yoğun olarak kullanılmıştır. Alî Şîr Nevâyî ile üslubunun zirvesini yaşayan bu dönem, dil ve edebiyat tarihimize birçok dil yadiğârı bırakmıştır.

Doğu Türkçesiyle kaleme alınmış kaynaklar incelendiğinde çalışmamıza konu olan metin hariç, bu dönem içerisinde müstakil olarak bir "vasiyetname"nin kaleme alınmadığı görülmektedir. Böyle olmakla birlikte, kaleme alınmış eserlerde nasihatname ve vasiyetname hüviyetinde olan nazım ve nesir parçalarına rastlanabilmektedir. Bu durumu Alî Şîr Nevâyî'nin kaleme aldığı *Sedd-i İskenderî* adlı eser özelinde görmek mümkündür. Büyük imparator İskender'i konu alan bu eserde vasiyetname türüne yaklaşan birçok bölüm mevcuttur. Nevâyî, *himmet* konusunu işlediği kısımda insanı yücelten ve alçaltan durumlardan hareketle okuyucuya çeşitli nasihatlerde bulunmaktadır (Tören, 2001: 14). Bunun yanında İskender'in hocası Aristo'nun ağzından adaletin ve doğruluğun telkini, itidalin ve arzulara kapılmadan akıllıca hareket etmenin tavsiyesi, eserin geneline yayılmış durumdadır (Tören, 2001: 15-23). Eserin sonunda Nevâyî, Tanrı hükümlerine uymayı ve Peygamber'in yolundan gitmeyi öğütlemeyi de ihmal etmemiştir (Tören, 2001: 30).

⁷ Çalışmamıza konu olan Velid bin Said'in *Vasiyet-name*'sinin yanı sıra Ahmed Sûzî'nin (Yıldırım Sarıkaya, 2011: 180) ve Ahmed Kuddusî'nin (Kılınç, 2006: 55) vasiyetnamelerinde de gasil, teşhiz ve tekfin konusundaki hususi istekler göze çarpmaktadır.

1. Velid bin Said ve Vasiyet-name'si

18. yüzyılın ilk yarısında doğduğu anlaşılan Velid bin Said hakkında tezkirelerde ve kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmadığı için *Vasiyet-name* adlı eserinden elde ettiğimiz sınırlı bilgilerle yetinmek durumundayız. *Vasiyet-name*'sini miladi 1797'de (H. 1211), Yılan yılında yazdığını ve o sırada 43 yaşında olduğu ifade eden Velid bin Said (bk. 10a/2-3), buna göre 1754 yılında doğmuştur. Nerede doğduğu, yaşadığı ve vefat ettiği bilinmemektedir. *Vasiyet-name* dışında herhangi bir eser kaleme alıp almadığı da şu an için meçhuldür. Eserinden anlaşıldığı üzere, kendisini dinî ilimlerde geliştirmiş, *Kur'an* ve sünnet bilgisine sahip, dolayısıyla dinî hassasiyetleri üst seviyede bir şahsiyettir. Geniş bir aileye sahip olduğu, çevresi tarafından sevilip sayıldığı da eserindeki hitap biçimlerinden anlaşılmaktadır.

Vasiyet-name, 1797 yılında kaleme alınmıştır. Bilinen tek nüshası, Ersen Ersoy'un bildirdiği üzere, Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi El Yazmaları bölümünde 24520 arşiv numarasıyla kayıtlıdır (Ersoy, 2019: 918). Kütüphane kataloğunda eserin yazarı "Velid bin Sa'id", ismi ise "Vasiyetnâme-i Velid bin Sa'id" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu kayıtlar eserin "1" sayfasında da mevcuttur. Nüshanın cildi kopmuş gözükmemektedir. Metin, son dönem Avrupai kâğıt üzerine yer yer divani hususiyetleri gösteren talik hatla yazılmıştır. Arapça kelimelerin ve ayetlerin üzeri sürh mürekkeple çizilmiştir. Nüsha 12 varaktan müteşekkildir ve her sayfada 13 satır mevcuttur. Nüshanın ebadı, kütüphane kataloğunda yer aldığı üzere, 14*21.5 cm'dir. Yazarın adı 1a, 9a, 10a ve 10b sayfalarında geçmektedir. Nüshanın istinsah tarihi, istinsah yeri ve müstensihî bilinmemektedir. Nüshanın sonunda bir fevait kaydı, içinde ise metinle bağlantılı olmayan iki sayfalık Arapça bir metin de mevcuttur.

2. Vasiyet-name'nin Muhtevası

Birçok vasiyetname metninde olduğu gibi, Velid bin Said'in *Vasiyet-name*'si de dua ile başlamaktadır. Müellif, imanını muhafaza etmesi için Allah'a yalvarmakta, dünyaya gafil olmayıp ahirete iman ile gitmeyi dilemektedir. Dua bölümünden sonra gelen tövbe bölümünde ise bazı ayet iktibaslarıyla Allah'ın merhameti ve affediciliği vurgulanmış ve günahlar için istiğfar edilmiştir.

Dua ve tövbe bölümlerinin ardından Velid bin Said, tavsiye ve ikazlarla nasihatlerine başlamaktadır. Allah'ın razı olduğu işlerin yapılması, ölümün unutulmaması, haramdan kaçınıp helal lokma peşinde koşulması, anne-baba hakkının gözetilmesi, salihlerle beraber olunması, fakirlere ihsanda bulunulması, *Kur'an* okumanın terk edilmemesi gibi öğütler, bazı ayet iktibaslarıyla da desteklenerek muhataplara aktarılmaktadır. Velid bin Said

Kur'an, namaz ve infak konularına hususi önem vermiş, bunlarla ilgili nasihatlerini bu bölümün merkezine oturtmuştur.

Nasihât bölümünden sonra “uşbudur ménim vaşiyetim” (4a) diyerek sözlerine devam eden Velid bin Saïd, bu hitapla birlikte eserinin ana karakterini oluşturan ölüm, teşhiz ve tekfin konularına giriş yapmaktadır. *Vasiyet-name*'nin en hacimli bölümü olarak dikkat çeken bu bölümde müellif, ölümün elbet bir gün geleceğini ifade ederek o gün geldiğinde yakınlarının nasıl hareket edeceklerini açıklamaktadır. Velid bin Saïd, ölüm döşeginden cenaze namazına, iskat vermektan defin işlemine kadar, yapılacak olan ritüelleri ve diğer işlemleri tafsilatlı bir biçimde anlatmaktadır. Velid bin Saïd'in öldükten sonra yapılacak olan işlemlere dair bu vasiyetleri, İmâm Birgivi'nin *Vasiyet-name*'sini hatırlatmaktadır. Velid bin Saïd'in, teşhiz ve tekfini benzer bir üslupla anlatmış olan İmâm Birgivi'nin eserini okuduğu ve ondan etkilenmiş olduğu muhtemeldir. Velid bin Saïd'in *Vasiyet-name*'sinin, İmâm Birgivi'nin eserinden ayrılan yönü, bu teşhiz ve tekfin işleminin eserin temelini teşkil etmesidir. Bu bakımdan Velid bin Saïd'in eserine bir “teşhiz ve tekfin vasiyetnamesi” gözüyle bakmak yerinde olacaktır.

3. Dil İncelemesi

3.1. Ses Bilgisi Notları

Ses Bilgisi konusu, Doğu Türkçesi üzerine yazılmış olan birçok kaynakta teferruatlı olarak açıklandığından bu bölümde yalnızca dikkat çekici hususiyetler üzerinde duracağız.

Doğu Türkçesinde kelime başında sıklıkla korunan /t/ sesi (bk. *tég* 6a/4 vd.), incelenen eserde üç örnekte /d/'ye değişmiştir: *dutduş* 1b/8 (krş. *tutkay* 1a/6, 11b/3; *tutmağda* 1a/9, 2b/9); *dép* 4a/13, 4b/9, 10b/3; *dégey* 9b/3 (krş. *téyü* 10b/1, 10b/9) Dönem eserlerinin birçoğunda görülen bu değişiklik, Oğuz Türkçesinin etkisinden kaynaklanmaktadır. Yine Oğuz Türkçesinin bir tesiri olarak değerlendirilebilecek *bol-* > *ol-* değişimi, eserde üç örnekle tanıklanmaktadır: *ğāfil olmañız* 2b/12, *cem' olup* 11a/7, *rāzī olsun* 11b/12 (krş. *müttefik boluñız* 2a/11-12, *āsān bolsa* 5a/1). *bol-* fiilinde görüldüğü üzere, Doğu Türkçesinde kelime başında yer alan /b/ ünsüzü genellikle muhafaza edilir. İncelenen eserde bu duruma aykırı olan tek örnek tespit edilmiştir: *pişgen* 7b/5 (krş. *barıñız* 3a/12, *barmağ* 7b/8, *bérgüçi* 10b/10). Oğuz Türkçesinin bir başka tesiri ise, ikinci veya daha sonraki hece başındaki /g/ ünsüzünün zaman zaman düşmesidir. Eserde bu durum, {+GA} yönelme hâli ekinde ve {-GInçA} zarf-fiil ekinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle yönelme hâli ekinin ünsüzünün iyelik eklerinden sonra sıklıkla düştüğü gözlemlenir: *başıma* 5a/9; *evlādıma* 8b/8, 8b/13, 9a/7, 9b/7, 11a/5; *karındaşlarıma* 8b/13, 9a/1; *cānıma* 11a/8 (krş. *yanlarımgā* 4b/9,

karındaşlarımğa 4b/11, *rūhımızğa* 12a/1). {-GInçA} zarf-fiil eki ise, incelenen eserde yer aldığı iki örnekte de /g/ ünsüzünü yitirerek {-(y)InçA} şeklinde karşımıza çıkmaktadır: *yüğürmeyinçe* 6b/9, *aţlamayınça* 6b/10. İsimden sıfat türeten bir ek olan {+IIg; +IUg} ekinin sonundaki /g/ ünsüzünün de yine Oğuz Türkçesi etkisiyle düştüğü vakidir. Bu durum, söz konusu ekin eserde kullanıldığı iki örnekte de görülmektedir: *hayzlı* 4b/4, *hürmetli* 3a/2. Eski Türkçede kelime ortasında ve sonunda korunan /d/ sesinin Doğu Türkçesi metinlerinde umumiyetle /y/ sesine değiştiği görülür. İncelenen eserde de tanıklanan bu *d>y* değişimi, iki örnekte farklı görünüm arz etmektedir. Bu örneklerde /d/ sesi, dişler arası sızıcı *d* görünümündedir: *édgülikge* 2a/5, *édgülik* 2a/13 (krş. *eyesine* 2a/3, *ayağımni* 4a/12, *ayaqlarını* 5a/10). Dişler arası sızıcı /d/ sesi, diğer dönem eserlerinde de tanıklanabilmektedir (Argunşah, 2017: 110; Berbercan, 2011: 56). Eski Türkçede kelime içinde ve kök sonunda /b/ olan ünsüz, Doğu Türkçesinde /v/’ye değişmiş, “sub>su” örneğinde de görüldüğü üzere bazen de düşmüştür (Eckmann, 2013: 37-38). Eserde ise bu ünsüzün çift dudaksıl v’ye (v̇) dönüştüğü örnekler mevcuttur: *évde* 3a/4; *ţanavlarımni* 5a/8; *şuv* 5a/12, 5b/1, 5b/5. İncelenen eserde bir örnekte de kelime içinde *η>y* değişimi tespit edilmiştir: *eyekimni* (< eņek) 4b/6. Doğu Türkçesinde tutarsız bir görünüm çizen düzlük-yuvarlaklık uyumu, incelenen eserde de benzer bir görünüm arz etmektedir. 1. teklik şahıs iyelik ekinden önce gelen ünlünün çoğunlukla uyuma girdiği görülse de birçok kez uyum dışı kaldığına da tanık olunur: *dostlarım* 4a/1-2, *ķollarımni* 4b/9, *maņlayım* 6a/10 (krş. *karındaşlarım* 4a/1, 9b/2; *vaşiyyetim* 4a/1, 9a/7; *ferzendlerim* 4a/2, 11b/7). Genellikle düz olan 2. çokluk şahıs iyelik ekinden önce gelen ünlünün de bir örnekte yuvarlak geldiği görülür: *namāzuņız* 11a/11 (krş. *öziņiz* 2a/8, *küçiņiz* 3a/3, 9a/10; *namāziņızni* 11b/4). 3. teklik şahıs iyelik ekinden önce gelen ünlü de genellikle düzdür. Eserde ise bu duruma aykırı şu örnekler tespit edilmiştir: *ni’metlerüni* 1a/4, 1a/5; *peygamberüni* 1b/6 (krş. *meclisini* 3a/1, *tilekini* 3b/13). {-(I)p; -(U)p} zarf-fiil eki, umumiyetle düzlük-yuvarlaklık uyumuna uysa da eserde bu uyum da tutarsızdır: *ķılup* 1a/13, 1b/3, 4a/9; *yazup* 11b/8; *yiberüp* 1b/6; *köterüp* 11a/12 (krş. *ķılıp* 1b/2, 5a/1, 12a/1; *aytıp* 1a/13, 4a/2, 8b/11). Son olarak, emir kipinin 2. teklik şahsında kullanılan ve “emir kuvvetlendirme eki” olarak da bilinen {-GII} ekinin incelenen eserdeki görünümü dikkat çekmektedir. Bu ek, üç örnekte {-GII} şeklinde tanıklansa da bir örnekte, ilginç bir biçimde, {-GAI} şeklinde kullanılmıştır: *zāyi’ ķılmağal* 1b/1 (krş. *eytgil* 4a/13, *yibergil* 9a/5, *mütevāşıl ķılubérgil* 9b/1-2). Bu kullanımın ortaya çıkmasında ilerleyici ünlü benzeşmesinin etkili olduğu düşünülebilir.

3.2. Şekil Bilgisi Notları

3.2.1. Yapım Ekleri

18. yüzyıl Doğu Türkçesi, yapım ekleri bakımından kendisinden önceki dönemlerin devamı niteliğindedir (Argunşah, 2017: 121). İncelenen eserde tanımlanan yapım ekleri de bu devamlılığın bir başka delili olarak göze çarpmaktadır. Bu bölümde isim yapan ekler ve fiil yapan ekler iki başlık altında dikkatlere sunulacaktır:

3.2.1.1. İsim Yapım Ekleri

Eserde yer alan isim yapım ekleri şu şekildedir: (1) {+A}: Yalnızca *kéçe* kelimesinde kendisini gösteren bu ek, yönelme ekinin kalıplaşması neticesinde oluşmuştur (Gülensoy, 2011: 1/358): *kéçe* 8b/9, 11a/1; *kéçedeki* 8b/12; *kéçesinde* 11a/6. (2) {+An}: Eski Türkçede çokluk eki görünümünde olan bu ek, Doğu Türkçesi metinlerinde kalıplaşarak yapım eki şeklinde kullanılmıştır (Argunşah, 2017: 122): *oğlanlarımni* 9b/8, *oğlanlarını* 2b/9. (3) {+DAş}: Eşlik ve birlik bildiren bu ek (Eckmann, 2013: 47), eserde sık kullanılmıştır: *kardeşlerim* 1b/11; *karındaşlarım* 4a/1, 4a/10, 9b/2. (4) {+GA}: *başka*, *birge*, *özge* gibi kelimelerde kendisini gösteren bu ek, eserde *özge* kelimesiyle tanımlanmaktadır: *özge* 4b/2, 4b/10, 5a/4, *özgele* 1a/11. (5) {+II; +IU}: Bu ek; aitlik, münasebet bildiren sıfatlar yapan (Eckmann, 2013: 48) *+IIg*; *+IUg* ekinin sonundaki ünsüzün düşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır: *hayzlı* 4b/4, *hürmetlü* 2b/9. (6) {+IİK; +IUK}: Türkçenin en işlek yapım eklerinden olan ve birçok işlevi bulunan bu ek, incelenen eserde de sıklıkla kullanılmıştır: *aylık* 10a/11, *édgülikge* 2a/5, *kênliki* 7a/4, *issilikni* 7b/6, *kullukında* 1a/8, *künlik* 10a/10, *müsülmânlik* 2a/11, *perhîzlikni* 2a/6, *rızâlığı* 1b/13, *şavmlık* 10a/12, *şâdlık* 9b/7, *tüzüklük* 2a/9, *uzunluğu* 7a/3, *yıllık* 10b/8. (7) {+rAK}: Sıfatların üstüne gelip karşılaştırma, üstünlük ve pekiştirme işlevinde kelimeler türeten bu ek (Argunşah, 2017: 126), iki örnekte tanımlanmaktadır: *azrak* 4a/11, *katıgrak* 8b/12. (8) {+sIz; +sUz}: Yokluk bildiren sıfatlar türeten bu ek (Argunşah, 2017: 127), şu örneklerde karşımıza çıkmaktadır: *özrsiz* 10b/12, *ümidsizlikdin* 1a/13, *zarûretsiz* 7a/2. (9) {-GAN}: Esasen sıfat-fiil eki olan bu ek, zaman zaman kalıcı isimler de türetebilir (Argunşah, 2017: 128): *ötkenler* 2b/10. (10) {-IG; -UG}: Sıfatlar ve iş veya hareket bildiren mücerret isimler yapan bu ek bazen müşahhas isimler için de kullanılır (Eckmann, 2013: 51). Metindeki kullanımı yoğun değildir: *kuruğ* 7a/7, *ölügni* 5b/11. (11) {-Im; -Um}: Mücerret bir iş veya hareketi, bir hareketin sonucunu bildiren bu ek (Eckmann, 2013: 53), şu örneklerde tespit edilmiştir: *ölüm* 2a/3; *ölümge* 4a/8; *yarum* 10a/6, 10b/13. (12) {-K; -IK; -UK}: Somut ve soyut isimler yanında alet isimleri de yapan bu ek (Argunşah, 2017: 130), şu örneklerle kendisini göstermektedir: *buyurukğa* 4a/4; *yaruklarını* 7b/4, *yazuknu* 4a/3; *yırak* 2a/1, 3a/3. (13) {-mİş}: Esasen sıfat-fiil eki olan bu ek, şu örnekte kalıcı isim meydana getirmiştir:

kelmişimde (doğumumda) 1b/8. (14) {-ş; -İş; -Uş}: Bir hareketi veya hareketin sonucunu bildiren bu ek (Eckmann, 2013: 55), şu örneklerde kalıcı isim meydana getirmiştir: *barışımı* 4a/11, *ukuşında* 3b/9.

3.2.1.2. Fiil Yapım Ekleri

Metinde tanıklanan isimden fiil yapma ekleriyle fiilden fiil yapma ekleri şu şekildedir: (1) {+A-}: İsimlerden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bu ek (Argunşah, 2017: 132), şu örneklerde tespit edilmiştir: *tilemekni* 2a/13, *yaşap* 4a/5. (2) {+DA-}: Geçişli fiillerin yanı sıra yansıma isimlerden fiiller de türeten bu ek, metinde tek yerde tanıklanmaktadır: *aldağucu* 1a/6. (3) {+IA-}: Türkçenin en işlek yapım eklerinden olan bu ek, incelenen eserde de sıklıkla kullanılmıştır: *bağlay-siz* 6a/12, *islendürgey* 4b4, *hoş-büyləğaylar* 6a/3-4, *işlekey-siz* 11b/10-11, *men'engey-siz* 11b/7, *sağlasun* 2a/1, *taşlap* 10a/4, *yüklemegeyler* 6b/9. (4) {-A-}: Genellikle tek heceli fiil köklerine gelip pekiştirmeli fiiller türetir (Argunşah, 2017: 134). Metindeki şu örnekte tanıklanmaktadır: *taramağay* 5b/7. (5) {-Ar-}: Geçişsiz fiillerden geçişli fiiller türeten bu ek (Argunşah, 2017: 134), şu kullanımlarla eserde yer almaktadır: *kötergeyler* 7b/9, *köterüp* 11a/12, *köterürde* 6b/4. (6) {-DUR-}: Dilimizin en işlek fiilden fiil yapma eklerinden olan bu ek, etken ve ettirgen fiiller türetir (Argunşah, 2017: 134). İncelenen metinde sıklıkla kullanılmıştır: *bildürgey-siz* 9b/10, *kéltürür* 12a/4, *keydürmegey siz* 11a/5, *kıldurğay* 5a/6, *olturmağaylar* 7a/1, *silendürgey* 5b/9, *tolturğaylar* 7b/8, *toydurğay siz* 11a/1-2, *yumdurğay-siz* 4b/6. (7) {-GUR-}: Geçişli fiiller türeten bu ek, eserde yalnızca “yat-” fiilinde kendisini göstermektedir: *yatkurğay* 5a/11, *yatkurıñız* 4a/11, *yatkurup* 5b/1. (8) {-(I)l-; -(U)l-}: Edilgenlik yanında dönüşlülük de bildirebilen bu ek, metindeki şu örneklerde tespit edilmiştir: *açılmağdın* 6a/12, *aytılğan* 11a/8, *yakılıp* 11b/10. (9) {-(I)n-; -(U)n-}: Dönüşlülük yanında edilgenlik de bildirebilen bu ekin metindeki kullanımı şu şekildedir: *bilingey* 8b/7, *sağlanğan* 3a/7. (10) {-(I)ş-; -(U)ş-}: Birden fazla özne tarafından ortaklaşa yapılan eylemleri anlatan bu ek (Eckmann, 2013: 60), zaman zaman dönüşlülük de ifade edebilmektedir. İncelenen eserdeki tek örneği şu şekildedir: *éřişmiş* 1b/4. (11) {-(I)t-; -(U)t-}: Etken, ettirgen ve dönüşlü çatılı fiiller yapan işlek bir ektir (Argunşah, 2017: 136). Metindeki şu örneklerde tanıklanmaktadır: *kurutkay* 5b/9, *okutup* 11a/4, *yürütkeyler* 6b/9. (12) {-r-; -Ir-; -Ur-}: Geçişsiz fiillerden geçişli fiiller türeten bir ettirgenlik eki olan bu ekin ünlüsü genellikle yuvarlaktır (Argunşah, 2017: 136). İncelenen eserdeki şu örneklerde tanıklanmaktadır: *keyürgeyler* 6a/7, *tégürseler* 6b/13.

3.2.2. Çekim Ekleri

Doğu Türkçesinin söz hazinesi, bünyesinde barındırdığı çekim ekleriyle de dikkat çekmektedir. Bu ekler, Karahanlı ve Harezmi Türkçesi

dönemindekilerden bazı farklılıklar arz etmektedir (Argunşah, 2017: 138). Çekim ekleri, aşağıdaki başlıklarla dikkatlere sunulacaktır:

3.2.2.1. İsim ve İsim Soylu Kelimelerin Çekimi

Türkçenin işlek isim çekim eklerinden olan {+1Ar} çokluk eki, incelenen eserde de sıklıkla kullanılmıştır: *ferzendlerim* 4a/2, 7a/3, 11b/7; *karındaşlarım* 4a/1, 4a/10, 9b/2; *kitâblar* 3a/10; *şi`rler* 3b/2; *taķşirâtlar* 1a/9; *vaşiyetlerini* 12a/3-4. Eski Türkçenin çokluk eklerinden olan {+An}, metinde kullanılmış olsa da bu örneklerde {+An} eki, kalıcı isim meydana getirmiş olup yapım eki işlevindedir: *oğlanlarımı* 9b/8, *oğlanları* 2b/9. İsim çekim eklerinin bir başka grubu olan iyelik eklerinin görünümü de şahıslara göre şu şekildedir: *evlâdım* 1b/12, *êşikiñdin* 1b/9, *kêñliki* 7a/4 & *ortasından* 6a/6-7, *rûhımız* 11a/13, *ķuvvetiñiz* 2b/13, *nûrları* 11b/2 & *ķayusı* 9b/4. Sıfatlar türetmesinin yanında eklendiği kelimeye aitlik ifadesi de veren {+ki; +đı} aitlik eki (Argunşah, 2017: 142), şu örneklerde kendisini göstermektedir: *âhîrđi* 6b/3, *evvelki* 6b/2, *üzerümdeki* 5a/12, *şoñđi* 6b/3. Hâl eklerinin görünümünü ise şu şekilde sıralamak mümkündür: (1) İlgi Hâli {+nİñ; +İñ; +Im}: *bizniñ* 1b/1; *boyumnuñ* 7a/4; *şadıķlarınuñ* 2a/7; *séniñ* 1a/3; 1b/9; *ménim* 1a/5, 1b/11, 4a/1. (2) Yönelme Hâli {+gA; +(y)A}: Yönelme hâli için çoğunlukla {+gA} eki kullanılsa da Oğuz Türkçesinin bir tesiri olarak {+(y)A} eki de sıklıkla kullanılmıştır: *barçağa* 1b/4, *érlerge* 11a/5, *ķarılarđa* 2b/8; *evlâdıma* 11a/5, *rûhuna* 9a/6. (3) Yükleme Hâli {+nI; +(y)I}: Yükleme hâlinin çekimi şu örneklerde tespit edilmiştir: *ayağımı* 4a/12; *bizlerni* 1a/13; *cenâzemni* 6b/13; *tégrezni* 4b/4; *tonlarımı* 11a/4; *ni`metlerini* 1a/4, 1a/5. (4) Bulunma Hâli {+DA}: Türkçe dil yadiğârlarının genelinde olduğu gibi incelenen eserde de bulunma hâli, {+DA} ekiyle sağlanmış: *évde* 3a/4, *tarıķatinde* 3b/9, *tutmağda* 1a/9, *yaşımda* 10a/3. (5) Ayrılma Hâli {+dIn; +dAn}: Doğu Türkçesinde ayrılma hâli genellikle {+dIn} ile kurulsa da Memlûk Kıpçakçasının tesiriyle (Eckmann, 2013: 78), yer yer {+dAn} ekine de rastlanmaktadır: *kindükimdin* 5a/2, *şoñbetindin* 3b/8, *ümîdsizlikdin* 1a/13; *nérselerinden* 2a/10, *sizden* 11b/11. (6) Eşitlik Hâli {+çA}: Çeşitli işlevleri olan eşitlik hâli, metinde şu örneklerle tanıklanmaktadır: *ança* 9a/10, *boyumça* 7a/4, *munça* 4a/5, *néçe* 10a/5, *yarumunça* 7a/4. Yönelme hâli ekinin üzerine eşitlik hâli ekinin gelmesiyle oluşan ve “-e kadar” manası taşıyan {+GAçA} eki de (Argunşah, 2017: 149), eserde sıklıkla kullanılmıştır: *âhîriğaça* 8a/5, *astığaça* 5a/2, *humu`l-muflihünđaça* 8a/4, *küngeçe* 9a/8, *vaķtıđaça* 2b/13-3a/1. (7) Vasıta/Birliktelik Hâli {+1A}: İncelenen eserdeki vasıta/birliktelik hâli örneklerini şu şekilde sıralayabiliriz: *birle* 1a/7, 2a/8, 5a/10, 9a/3, *tirsekerile* 5a/9. (8) Yön Gösterme Hâli {+rA}: Yön gösterme hâli, tek örnekte kullanılmıştır: *üzere* 7b/3.

Niteleme ve belirtme sıfatları bakımından metinde zengin bir malzeme bulunmaktadır. Şu örnekleri vermekle iktifa edeceğiz: *dîn-dâr* 3a/4, *faķır* 1b/10, *ķatıgrak* 8b/12, *miskîn* 9a/8, *muħtâc* 8b/9, *nâ-resîde* 9b/8, *yad* 11a/5 *yaman* 4a/4; *bu* 4a/7, *ol* 3b/9, *oşbu* 1a/6, *ķayu* 10a/4, *né* 2a/9, *barķa* 3b/12, *bir* 3b/2, *her* 11b/13, *köp* 3b/5, *néķe* 10b/7, *özge* 11b/9, *iki* 5b/9, *tört* 7b/8, *üķ* 6b/2, *yéti* 9a/8, *onar* 6b/5, *üķer* 5b/6.

Zamirler ve zamirlerin hâl eki almış biçimleri, metinde yoğun bir kullanıma sahiptir. Yalın hâldeki zamirlerde birinci ve ikinci teklik şahıs zamirleri ile birinci çokluk şahıs zamiri, eserde tanıklanmaktadır: *mén* 10a/12, *sén* 9a/4, *biz* 11b/11. İlgi hâli ekini almış olan şahıs zamirlerinin durumu ise şu şekildedir: *ménim* 9a/5, *séniņ* 1b/9, *anıņ* 3b/9, *bizniņ* 11a/13, *anlarınıņ* 3a/5. Şu şahıs zamirleri ise yönelme hâli ekini almış olmalarıyla dikkat çekmektedir: *saņa* 10a/13, *aņa* 2a/2, *anlarģa* 9b/6. Yükleme hâli ekini almış olan şahıs zamirleri de şu şekilde sıralanabilir: *méni* 5b/2, *bizni* 9b/2. Bulunma hâli eki, şahıs zamirlerinde tanıklanmamıştır. Ayrılma hâli ekinin kullanımı ise şu şahıs zamirlerinde tespit edilmiştir: *bizdin* 9b/3, *sizden* 11b/11. Eşitlik hâli eki de şahıs zamirlerinde tanıklanmamıştır. Bunların dışında çokluk ekini veya çokluk ekiyle birlikte yukarıdaki hâl eklerinden birini almış olan şahıs zamirleri şu şekildedir: *bizlerģe* 1b/6, *bizlerni* 1a/13, *sizler* 3a/13. Metinde yer alan dönüşlülük zamirleri ve bunların çekimli hâlleri ise şöyle sıralanabilir: *özüm* 4a/2, *özümniņ* 5a/5, *özi* 1a/12, *öziniņ* 1a/3, *öziņiz* 2a/8, *öziņizģe* 2a/6, *öziņizniņ* 2b/1. Eserde tespit edilen işaret zamirleri ve bunların çekimli biçimleri de şu şekildedir: *anķa* 9a/10, *andadur* 2a/1, *andın* 7b/4, *anı* 4a/9, *anıņ* 8b/8, *anlardın* 3b/5, *munķa* 10a/12, *mundın* 4a/7, *munlarınıņ* 3b/5, *oşbudur* 4a/1. Belirsizlik zamirlerini ve bunların çekimli biçimlerini ise şöyle sıralayabiliriz: *barķaģa* 1b/4, *ba'zısında* 3b/5, *nérse* 5b/3, *özģelerge* 1a/11. Metindeki soru zamirleri ve bunların çekimli biçimleri de şu örneklerle karşımıza çıkmaktadır: *kim* 8b/7, *né* 2a/9, *néģe* 11a/9.

Metnimiz zarflar bakımından da zengin bir içeriğe sahiptir. Şu örnekleri vermekle iktifa edeceğiz: *ber-pây* 2a/8, *hürmetlü* 3a/2, *özrsüz* 10b/12, *tîz* 6b/9, *yumşak* 5b/3; *andaģ* 5a/1, *az az* 5b/10, *azrak* 4a/11, *érte* 11a/1, *evvel* 5a/6, *her kün* 10a/6, *hiķ* 3b/9, *ķaçan* 7a/1, *ķayda* 1b/10, *ķeķe* 8b/9, *ķeņ* 6b/9, *köp* 1b/4, *néteģ* 5a/1, *üze* 4a/10, *yırak* 2a/1, *zinhâr* 9b/5.

Doģu Türkçesi, edatlar bakımından da oldukça zengindir. Bu zenginlik incelenen eserdeki örneklerle de tanıklanabilmektedir: 1) Bağlama Edatları: *birle* 7b/4, *ile* 4b/4, *ki* 9b/8, *kim* 8b/10, *ve* 5a/3, *ve hem* 5b/4, *veyâ* 7b/3, *yine* 8b/13. 2) Çekim Edatları: *burun* 8b/10, *özge* 5a/4, *şarı* 1a/8, *şoņ* 10b/1, *üķün* 3a/13. 3) Cümle Başı Edatları: *belki* 7a/7, *ķünkü* 1b/8, *eger* 3a/10, *meger* 7b/6. 4) Şüphede Edatları: *bolģay kim* 11b/10. 5) Benzetme Edatları: *anķa* 9a/10, *mundag* 6a/9, *téģ* 6a/4. 6) Ünlem Edatları: *éy* 4a/1, *yâ* 1b/8.

İncelenen metinde bildirme, ek-fiil yardımıyla oluşturulmuştur. Ek-fiilin geniş zaman çekiminde 1. teklik şahısta ek-fiilin düşmediği, 1. çokluk şahısta ise düştüğü gözlemlenir: *mihmāniy érür-mén* 1b/9, *rāzī-biz* 11b/11. Ek-fiilin geniş zamanının üçüncü teklik şahıs çekiminde ise *turur* ve *+dUr* kullanılmıştır: *bar-turur* 2a/5, *dīşvār-turur* 4b/1, *hoş-büy-turur* 5b/10, *mekrūh-turur* 7a/1, *müsteḥab-turur* 6b/1-2, *ölüm-turur* 2a/3, *sābık-turur* 1b/5, *yākut-turur* 3b/11; *andadur* 2a/1, *nédür* 9a/5, *oldur* 9a/7, *oşbudur* 4a/1, *tégdür* 10a/8, *yokdur* 1b/10. Ek-fiilin şart kipiyle çekimi ise tek örnekte karşımıza çıkmaktadır: *andağ érse* 2a/5.

Doğu Türkçesinde ek-fiilin olumsuz şekli *érmes/émes* şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Eckmann, 2013: 145). Metinde ise ek-fiilin olumsuzu, Oğuz Türkçesinde olduğu gibi *degül/degil* kelimesiyle yapılmıştır: *lāyık degüldür* 2a/2.

3.2.2.2. Füllerin Çekimi

Basit fiil çekimlerinden olan şimdiki zaman, istek ve gereklilik kipleri incelenen eserde tanıklanmamıştır. Diğer kiplerin şahıslara göre tanıklanma durumları ise şu şekildedir: Görülen geçmiş zaman 2. ve 3. çokluk şahıslar hariç, diğer şahıslarda tespit edilmiştir: *kaytdım* 1a/10, *dutduy* 1b/8, *aydı* 1b/5, *bağışladuğ* 9b/1. Öğrenilen geçmiş zaman, {-mİş} ve {-(I)p-turur; -(U)p-turur} biçim birimleriyle sağlanmıştır. {-mİş} ekli öğrenilen geçmiş zaman, yalnızca 3. teklik şahısta karşımıza çıkmaktadır: *érişmiş-turur* 1b/4. {-(I)p-turur; -(U)p-turur} ile kurulan öğrenilen geçmiş zaman ise yalnızca 2 ve 3. teklik şahıslarda tanıklanmaktadır: *buyurup-turursın* 1a/12, *yiberüp-turur* 1b/6-7. Geniş zaman çekimi, 1, 2 ve 3. teklik şahıslarda karşımıza çıkmaktadır: *tiler-mén* 1a/3, *bilürsün* 9a/5, *kéltürür* 12a/4. Tasarlama kiplerinden olan şart kipi, 2. teklik ve 1. çokluk şahıslar dışındaki şahıslarda tespit edilmiştir: *aytsam* 4b/2, *bolsa* 4a/8, *tileseniz* 4b/12, *tégürseler* 6b/13. Metindeki belki de en dikkat çekici görünüm emir kipinin çekiminde karşımıza çıkmaktadır. Eski Türkçeden Doğu Türkçesine uzanan seyrinde gelecek zaman kipinin en işlek eki olan {-GAy} eki, metindeki bir örnek dışında (bk. *barğay-mén* 1a/8), bütün kullanımlarda emir kipi işlevindedir. Eserde emir kipi, bilinen çekiminden çok daha yoğun olarak {-GAy} eki ile sağlanmıştır. Emir kipi, bilinen çekimiyle 1. teklik ve 1. çokluk şahıs dışındaki şahıslarda karşımıza çıkmaktadır: *kıl* 1b/9 & *yibergil* 9a/5, *sağlasun* 2a/1, *sağlanınız* 3b/6 & *yatkurunuz* 4a/11, *okusunlar* 9b/4. {-GAy} ekinin kullanıldığı emir kipinde ise 1. ve 2. teklik ile 1. çokluk şahıslar dışındaki şahısların kullanımı mevcuttur: *okuğay* 3a/13, *toyduğay-siz* 11a/1-2; *kılğay-sizler* 9b/6, *hoş-büylağaylar* 6a/3-4.

Birleşik fiil çekimi *ér-* yardımcı fiiliyle oluşturulmuştur. Tanıkladığımız tek örnek *görülen geçmiş zamanın şartı* görünümündedir: *kıldım érse* 1a/9.

Tasvirî fiiller, iki örnekte tespit edilmiştir. Bu örnekler yeterlik ve rica/kuvvetli istek işlevlerindedir: *okuyubilür* 3a/12, *mütevâsıl kılubérgil* 9b/1-2.

“İsim/sıfat + Yardımcı fiil” kuruluşundaki birleşik fiiller için de şu örnekler verilebilir: *bér-* fiili ile kurulmuş olan yapılar: *şādlık bérgey* 9b/7, *tevfîk bérsün* 1b/12, *yardım bérmekde* 2b/7. *ét-* fiili ile kurulmuş olan yapılar: *ihsân étkey-siz* 8b/10, *zıkr étmegeyler* 6b/10. *kıl-* fiili ile kurulmuş olan yapılar: *afv kılamakğa* 1a/11, *cehd kılgay-siz* 6a/13, *haber kılp-turur* 1b/3, *hatm kılp* 12a/1, *hesâb kılgay-siz* 10a/9, *ihsân kılamakda* 2b/8, *ihtiyâr kıluñız* 2a/7, *ķabül kılamak* 1b/2, *kısmet kılgay-siz* 11a/2-3, *mağrūr kılguçı* 1a/7, *men' kılp-turur* 1a/13, *mübârek kılsun* 4a/10, *müsâmaħa kıluñız* 2b/3, *mütâla'a kıluñız* 3a/10, *nafaķa kıluñız* 2a/10, *şıla-i raħim kıluñız* 2b/4, *şād kılgay-sizler* 9b/6, *tüzüklik kıluñız* 2a/9, *va'de kılp-turur* 1b/2, *żāyi' kılamakğal* 1b/1. *tut-* ile kurulmuş olan yapılar: *bāķī tutķay* 1a/5-6, *dost tutķan* 9b/3, *fermānnı tutmakda* 1a/8-9, *ğabiyye tutuñız* 2b/13, *hoş dutduñ* 1b/8, *hürmetlü tutuñız* 3a/2, *şābit tutķay* 1a/5, *uluğ tutmakda* 2b/9, *ümīd tutar-mén* 1a/11, *yıraķ tutsun* 2a/1. *bol-/ol-* fiili ile kurulmuş olan yapılar: *āsān bolsa* 5a/1, *cemī' bolup* 3a/11-12, *hāzır bolğay* 6a/13, *mağrūr bolup* 11b/4, *meşğül boluñız* 3a/2, *muvāfık bolğay* 3a/5, *müttefık boluñız* 2a/11-12, *peşimān boldum* 1a/10, *revā bolur* 7b/7, *tamām bolğunça* 10b/4, *yıraķ bolğay-siz* 3b/8-9; *cem' olup* 11a/7, *ğāfıl olmañız* 2b/12, *rāzī olsun* 11b/12.

“Sıfat-fiil + bol-” yardımcı fiili kuruluşunda olan ve kaynaklarda *karmaşık fiiller* olarak adlandırılan birleşik fiil yapıları incelenen metinde tanıklanmamıştır. Bununla birlikte bu *karmaşık fiillerin öncelik fiilleri* içine girebilecek “-GAn + bol-” ve “-GuçI + bol-” kuruluşundaki birleşik fiil yapıları şu örneklerde dikkat çekmektedir: *men' kılamakğan bolğay* 3a/8, *nazm kılamakğan bolğay* 3b/2, *yaşagan bolur* 5b/11; *saklanğuçı bolğay* 3a/9.

Metnimiz fiilimsiler bakımından da zengin bir malzeme içermektedir. Bu zengin kullanımda özellikle sıfat-fiillerin yoğunluğu göze çarpmaktadır. Metinde isim-fiil eklerinden yalnızca {-mAK} eki tespit edilmiştir: *açılmağdın* 6a/12, *afv kılamakğa* 1a/12, *bérmek* 10a/1, *hoş-büylamak* 5b/11-12, *ķabül kılamak* 1b/2, *kétmege* 1b/10, *oķumağdan* 3b/1, *ölmegim* 10a/3, *saklamak* 2b/11, *sıgamağ* 5b/3, *tilemekni* 2a/13, *yatķurmağdın* 5b/6, *yumağni* 5a/5. Sıfat-fiil eklerinin görünümünü şu şekilde sıralamak mümkündür: (1) {-Ar}: *şığar miğdāri* 7a/5. (2) {-AsI}: *béresi mālınıznu* 10a/10. (3) {-GAn}: *aytılğan* 11a/8, *bilgeniñiz* 9a/9, *bilgenleriñiz* 11b/12, *bilmegen* 9a/3, *kalğan* 9b/12, *kañnağan* 5b/1, *kılğan* 10b/12, *oķuğanım* 9a/13, *ölgen* 9a/1, *pişgen* 7b/5. (4) {-GUçI}: *aldağuçı* 1a/6, *alğuçı* 10a/11, *bérgüçi* 10b/7, *koyğuçı* 7a/8, *saklanğuçı* 3a/9, *yuğuçı* 5a/3, *yumdurğuçı* 4b/6-7. (5) {-GUIUK; -GUIIK}: *tégülik* 10a/9. (6) {-mAs}: *koymasdın* 7a/1, *ötmesdın* 8b/10. (7) {-mİş}: *ata kılmış ni metleriñi* 1a/5. İncelenen eserde

kullanılmış olan zarf-fiil ekleri ise şöyle sıralanabilir: (1) {-ArdA}: *köterürde* 6b/4, *yuvarda* 5a/4. (2) {-dUkçA}: *yétdükçe* 3a/4. (3) {-GAndIn}: *bolğandin* 7a/5, *koğğandin* 5b/10, *ölgendin* 9a/8. (4) {-GUnçA}: *bolğunça* 10b/4, *sığunça* 6a/7. (5) {-Ip; -(U)p}: *aytıp* 4a/2, *yaşap* 4a/5, *dép* 4a/13, *kılıp* 5a/1, *yatkurup* 5b/1, *koşup* 5b/11, *téşüp* 6a/7, *okup* 9a/11, *taşlap* 10a/4, *okutup* 11a/4, *yazup* 11b/8. (6) {-(y)InçA}: *aılamayınça* 6b/10, *yügürmeyinçe* 6b/9. (7) {-mAyIn}: *sunmayın* 4a/4. (8) {-(y)U}: *téyü* 10b/1.

4. Metin⁸

Vaşiyyet-nāme-i Bende-i Zā'if Velīd bin Sa'īd

[1a]

Rabbi yessir velā tu 'assir 'aleyna⁹

Vaşiyyet-nāme-i Bende-i Zā'if Velīd bin Sa'īd

(1) *bismillāhirrahmānirrahīm*

(2) Vaşiyyet-nāme-i Bende-i Zā'if Velīd bin Sa'īd muhtāc be-rahmet-i Melik-i (3) Mennān Perverdīgārim sēniñ ḥāzretindin *celle celāluhu* tiler-mén kim özi (4) -niñ ni' metlerini mén miskīn üze tamām kılğay ve imānımnı (5) köñlümde şābit tutkay ve ménim üze 'aṭā kılmuş ni' metlerini bākī (6) tutkay ve tiler-mén kim oşbu dünyā-yı ğaddarı ve mekkār aldağuşı (7) ve mağrūr kılğuşı ve bī-vefā dünyāsıda tevbe ve imān birle āḥiret (8) şarı bargay-mén ve Ḥudā-yı Ta'ālāniñ kulluğında ve fermānı (9) tutmağda her né taqsīrātlar kıldım érse ol Allāhu Ta'ālā şarı (10) kaytdım ve peşimān boldım ve ol Hāq Ta'ālā ḥāzretiniñ 'afv (11) ve mağfiret ve rahmetlerinden ümīd tutar-mén kim özgeleğe hem 'afv (12) kılmağğa buyurup-turursın ol Allāhu Ta'ālā özi 'afv kılmağğa (13) evveli bolğay ve bizlerni ümidsizlikdin men' kılup-turur aytıp-turur

[1b]

(1) *lā tekneṭū min rahmetillāh* bes bizniñ ümīdimizni zāyi' kılmağal¹⁰ (2) ve tevbeni kabūl kılmağ birle va'de kılup-turur kim *ve huve'l-lezī yekbelu't-tevbete* (3) *'an 'ibādihī* ve öziñiñ 'afv kılmağdın ḥaber kılup-turur kim *ve ye'fū* (4) *'ani's-seyyi'āti* ve anıñ rahmeti barçağa köp erişmiş-turur kim (5) aydı *vesi'at kulle şey'in* ve anıñ rahmeti ğāzabı üze sābık-turur (6) kim aydı *sebekat rahmeti 'alā ğāzabī* ve rahmet peygamberüni bizlerge yiberüp (7) -turur *şallallāhu 'aleyhi ve sellem* aydı ki *vemā erselnāke illā rahmeten li'l-'ālemīn* (8) yā İlāhī kélmişimde çünki ḥoş dutduñ beni vaqt-i riḥletimde (9) ḥoş-revān kıl kim sēniñ miḥmāniñ érür-mén eşikiñdin (10)

⁸ Çalışmanın *Metin* bölümünde, eserin aslına sadık kalmak düşüncesiyle noktalama işareti, paragraf gibi unsurlar kullanılmamıştır. Bununla birlikte metnin Türkiye Türkçesine aktarımında, bu hususlara azami dikkat gösterilmiştir.

⁹ Metindeki Arapça cümle yapıları, *Metnin Türkiye Türkçesine Aktarımı* başlığı altında Türkçeye tercüme edilecektir. Tekrara düşmemek adına bu yapılar, *Metin* başlığı altında orijal biçimleriyle verilmiş, herhangi bir tercüme yapılmamıştır. Bununla birlikte bunlar, metinde eğik yazı ile gösterilmiştir.

¹⁰ Metinde bizzat bu şekilde:

kétmege bendeje yokdur tarîk kayda barsun faķîr kullarıñ (11) *ez-bāb-ı kerem ve huve'l-ğafūru'r-raħīm* ve ba'd biliñiz éy ménim kardeşlarım (12) ve dostlarım ve ezvācım ve evlādım tevfiķ bérşün Allāhu Ta'ālā (13) barçağa ol işlerni kılmağa kim Allāhu Ta'ālānıñ rızalığı

[2a]

(1) andadur ve yırak tutsun ve saķlasun barçanı ol (2) işlerdin kim aña lāyık degüldür biliñiz kim işniñ āhiri (3) ölüm-turur ve hiç cān eyesine ölümnden çäre yokdur (4) *küllü men 'aleyhā fānin ve yebkā vechu rabbike zü'l-celāli ve'l-ikrām* ve biliñiz (5) kim édğülikge şevāb bar-turur bes andağ érse kerek kim takvā (6) ve perhizlikni öziñizge hüner ve öziñiz birle barça müsülmān (7) {kılıñız} şālihlerniñ ve şādıklarınñ şöhetini ihtiyār kılıñız (8) ve namāznı cemā'āt birle ber-pāy kılıñız ve öziñiz birle barça müsülmān (9) -larınñ arasında tüzüklük kılıñız Allāhu Ta'ālānıñ helāl né (10) kılğan nérşelerinden anıñ kullarığa nafaķa kılıñız ve *mimmā rezaķnā* (11) -*hum yunfiķūn* ve dīn işinde ve müsülmānlık işinde müttefiķ (12) boluñız münħarif ve münķalib bolmañız ve *tesimū biħablillāhi cemī'an* (13) *velā teferreķū* ve édğülik tilemekni ve naşihatnı birbiriniñizdin men'

[2b]

(1) kılmañız *alā inne'd-dīne'n-naşihatun* ve emr ma'rūf ve nehy münkerni öziñizniñ (2) arañızda unutmañız *emr bi'l-ma'rūf ve nehy 'ani'l-munker* ve birbiriniñiz (3) -dīn haķķınıznı almaķda 'afv ve müsāmaħa kılıñız kim ve *en te fū* (4) *aķrebu li't-takvā* ve şıla-i raħim kılıñız ve barça müsülmānlık (5) işlerinde be-cid ve muħkem bolıñız néteg kim ata ve ana haķķında ve zeciyye (6) haķķında ve ķol astındaķılarnıñ haķķında ve körşiler (7) haķķında ve mazlūmlarğa yardım bérmeķde ve yetimlerde şefķat (8) kılmaķda ğariblerge iħsān kılmaķda ve qarılarga (9) hürmet kılmaķda ve 'ālimlerni uluğ tutmaķda oğlanlarnı terbiye (10) kılmaķda ve 'aşiler haķķında du'ā ve himmet kılmaķda ve ötkenler üçün (11) ziyāret kılmaķda edeb saķlamaķ birle ve kerek kim hiç kün Qur'ān (12) oķumaķdan ğāfil olmañız ve şeb-ħizlikni ve teheccüd namāznı (13) ötmekni ğabiyye tutıñız ve kuvvetiñiz yéte tar işrāķ vaķtı

[3a]

(1) -ğaçā namāz yerindin koymañız ve mesciddin çıkmañız ve 'ilm meclisini (2) hürmetlü tutıñız ve dīn 'ilmini hāşıl kılmaķğa meşğül bolıñız ve kerek (3) kim yamanlarınñ şöhetindin yırak bolıñız ve perhizlik kılıñız küçiñiz (4) yétdükçe mescidde bolıñız yā évde dīn-dār 'ālimlerniñ şöhetinde (5) bolıñız kim anlarınñ sözi ve 'ameli şerī'atge muvāfiķ bolğay (6) ve dünyādın hācet ķadarı birle kifāyet kılğay ve zālimlerniñ ve ehl-i (7) dünyānıñ şöhetindin saķla{ķla}nğan bolğay ve naşihatnı (8) müsülmānlardan men' kılmağan bolğay ve i'tikād 'amelinde (9) ve 'amel-i

ihlâsında saklanğıçı bolğay ve eger mundağ ‘âlimni (10) tapmasanız kitâblar mütâla‘a kılıңыз ve eger ‘Arabîni bilmeseniz (11) Fârisîni mütâla‘a kılıңыз ve eger barçasını bilmeseniz cemî‘ (12) bolup barıңыз ol kişige kim kitâb okuyubilür iltimâs (13) kılıңыз kim tâ sizler üçün oğay ve şi‘r ve şâh-nâme

[3b]

(1) ve ceng-nâme okumakdan perhîzlik kılıңыз meger andağ nazm bolsa kim (2) bir ‘âlim imâm anı nazm kılğan bolğay veyâ ol şi‘rler bolsa (3) kim meşâyihlerğa nisbet kılurlar néteg kim Şeyhü‘l-islâm (4) Aşmed Câmî ve Şeyh ‘Atfâr Velî ve Mevlânâ Rûmî *rahimehumullâh* (5) ve munlarınğ ba‘zısında köp haşarlar bar-turur anlardın (6) saklanğız ve anlarnıñ öznine Tenbîhü‘l-Gâfilîn ve Kîmiyâ-yı (7) Sa‘âdetni ve Mevlânâ Nizâmü‘d-dînniñ mevâ‘izini mütâla‘a (8) kılıңыз ve kerek kim zamâne şeyhlerniñ şöbetindin yırağ bolğay (9) -siz meger ol şeyhdin kim anıñ tarîkatinde ve ukušında hîç (10) bid‘at bolmağay ve dîn ‘ulûmında kâmil bolğay ve mundağ şeyh (11) oşbu rüz-gârda kim yâkut-turur ve zinhâr kim [helâl] loğmada ihtiyât (12) kılıңыз kim barça işlerniñ aşlı [helâl] loğma-turur [helâl] loğmada ihtiyât (13) kılup bolmas meger kim nefsininğ tilekini lezzâtını terk kılmaq

[4a]

(1) birle oşbudur ménim vaşiyetim éy ménim qarındaşlarım ve dost (2) -larum ve ferzendlerim *taşimu* mén aytıp özüm kılmadım *estağfiru* (3) *vallâhu‘l-‘azîm* yazuknı közge ilmedim *estağfiru vallâhu‘l-‘azîm* (4) buyurdum mén yaman buyuruğğa boynum sunmayın yaşşı yamannı (5) bilmedim *estağfiru vallâhu‘l-‘azîm* munça yaşap asdı bu nefis (6) yazuk kitâbıdın boynuma közde yaşımnnı silmedim (7) *estağfiru vallâhu‘l-‘azîm* ve mundın şoñ biliñiz kim bu bende-i (8) ‘âşî ve muqaşşır ölümge yakın bolsa *lâ meğâlete* kim Haq Ta‘âlâ bende (9) -ler üze muqadder kılup-turur Hudâ-yı Ta‘âlâ anı ménim üze ve ba[r]ça (10) qarındaşlarım ve dostlarum üze mübârek kılun (11) çalkam üze yatqurıңыз ve barışımnnı azrak köriңыз yüzüm (12) kıbleğa bolmaq üçün iki ayağımnnı kıble tarafığa kılıңыз (13) ve şehâdet kelimesini telkîn kılıңыз ve eytgil dép buyurmanız

[4b]

(1) anıñ üçün kim ölüm hâli dîşvâr-turur mebâdâ ki âbâ‘ kılmağan (2) eger bir mertebe ol kelimeni aytsam yéter eger özge söz aytsam yine (3) telkîn kılğay-siz ve Yâsîn sûresini katımda oğay-siz (4) ve tégremni hoş-büy ile islendürgey-siz ve katımdın hayzlı (5) -nı ve nefsa‘nı ve cünübni çıkarğay-siz bes kaçan kim ölsem (6) eyekimni bağlağay-siz közlerimni yumdurğay-siz ve yumdur (7) -ğucı ayğay *bismillâh* ve ‘alâ *milleti resûlullâh allâhumme yessir* (8) ‘aleyhi emrehu ve sehhil ‘aleyhi mâ ba‘dehu ve es‘idhu *bi-likâ‘ike vec‘al* (9) *mâ harace ileyhi hayren mimmâ harace ‘anhu* dép qollarumnnı yanlarımğa koyğay (10) ve karnım üze kılıç yâ özge

nérse témürdin koyğay-siz tā kim (11) köpmegey ve körşilerimğa ve karındaşlarımğa haber kılğay-siz (12) ve techîzime aşuğğay-siz ve kaçan kim yumağa tileseñiz taht (13) veyā tahta üze koyğay-siz çalkam üze ayaklarım kible sarı

[5a]

(1) kılıp eger mümkün bolmasa néteg āsān bolsa andağ kılğay-siz (2) ve tonlarımın yalañ kılğay-siz ve kindükimdin tizim astığaça (3) yapğay-siz ve yuğucu kılığa hırka çol[ğa]ğay istincā kılmak için (4) andın özge a'zalarımın yuvarda yalañ kol ile yuğay (5) ve yuğucu özümniñ yakınlarımın bolğay ve eger bilmeseler yumağın (6) bes ehl-i vera' emāneten yuğay evvel istincā kıldurğay andın (7) soñ barmağığa hırka çolğap tişlerimni ve avurtlarımın (8) ve érünlerimni ve tanañlarımın sirtkey andın soñ yüzümni (9) ve iki kolumni tirseklerle birle yuğay ve başıma mesh (10) kılğay ve ayakları şatalıñları birle yuğay üçer üçer (11) andın soñ sol yanım üze yatğurğay oñ yanımın yuğay (12) ıssı hāliş şuv birle tenim yövüşlenmek için ve üzerümdeki (13) necāsete yövüşlenmek için andın soñ oñ yanım üze

[5b]

(1) yatğurup sol yanımın sidür birle kaynağan şuv birle andın (2) soñ ménini öziniñ kögsige yā kılığa yā tizige tayağay (3) ve karnımın sığayay yumşaq sığamak ile eger nérse çıkmasa (4) anı ve hem guslnı i'āde kılğay andın [soñ] sol yanım üze yatğurup (5) oñ yanımın yuğay hāliş şuv birle ve káfür birle eger mevcüd bolsa (6) ve her yatğurmağın üçer meretebe yuğay ve tırnağımın kesmegey (7) ve saçımın almağay ve taramağay eger saçımın yā tırnağımın alsa (8) -lar tenim birle kefenge çolğayaylar kaçan kim yumağ tamām bolsa (9) tenimni hırka birle kurutğay ve sağalımın hanūt ile silendürgey (10) az az üze koyğandın soñ ve hanūt hoş-büy-turur kim hoş-büy (11) -larını bir yerge koşup yaşağan bolur hāşşaten ölügni hoş-büy (12) -lamağ için ve eger mevcüd bolsa káfür birle secde a'zalarımın (13) silendürgey ve kefen sarmağda evvel lifāfeni yayğaylar

[6a]

(1) [bisāt] üze yā buriyā üze veyā anıñ tégler üze andın soñ lifāfe üze (2) hoş-büy saçkaylar üç yā beş yā yéti meretebe andın (3) ziyāde kılğaylar anıñ üze kāmışni yayğaylar ve hoş-büy (4) -lağaylar lifāfe ve kāmış tég andın soñ tenimni izār üze (5) koyğaylar sol yanımın yapğaylar andın soñ (6) oñ yanımın yapğaylar andın soñ kāmışni orta (7) -sından baş sığunça tēşüp başımın keyürgeyler andın (8) soñ lifāfeni yapğaylar evvel sol yanımın andın soñ (9) oñ yanımın rivāyetniñ zāhiri mundağ-turur kim ve kefenim (10) üze cevāb-nāmeni ve 'ahd-nāmeni yazğay-siz ve mañlayum (11) üze bismillāhirrahmānirrahimni yazğay-siz ve kefeni (12) bağlağay-siz

eger qoruqsalar tar qalmaqđın açılmaqđın (13) saqlanmaq üçün cehd kılğay-siz namāzıma kırk kişi hāzır bolğay

[6b]

(1) ve namāzıma hāzır bolğanlar üç şaf bolğaylar kim müsteħab (2) -turur tā kim yēti kişi bolsa hem üç şaf bolğaylar evvelki şaf (3) -da üç kişi andın şoñğı şafda iki kişi āhirğı şafda (4) bir kişi ve cenāzemni köterürde sünnet-i evvel-turur kim dört kişi (5) bolğay her müyüşünden onar adım kötergey evvel muqaddemni (6) oñ égni üze koyğay andın mu'ahğarnı oñ égni (7) üze koyğay andın muqaddemni şol égni üze andın mu'ahğarnı (8) şol égni üze koyğay ve tenimni arqa üze yā dābbe üze (9) yüklemegeyler ve tiz yürütkeyler yügürmeyinçe ve kēñ kēñ (10) atlamayınça ve ceħz zıkr étmegeyler ve nevħa kıлмаğaylar ve yaqa (11) yurutmağaylar kim ħarām-turur *qāle'n-nebī sallallāhu 'aleyhi ve sellem* (12) *leyse minnā men şakka'l-cuyūbe ve ħamaşa'l-ħudūde ve da'ā bi-du'ā* (13) *i'l-cāhiliyyeti* ve qaçan kim cenāzemni qabrge tégürseler boyunlar

[7a]

(1) -ndan qoymasđın burun olturmağaylar kim mekrūh-turur qaçan koysa (2) -lar olturğaylar kim turmaq mekrūh-turur ħacet ve zārüetsiz ve kabrimni (3) öz ferzendlerim kabri yanında qazuğaylar uzunlığı ve téren (4) -liki boyumça bolğay ve kēñliki boyumniñ yarumınça bolğay tamām (5) bolğandın şoñ kıble tarafından kövdem şığar miqdāri qazuğay (6) -lar ve kövdemni kıble tarafından kivürgeyler ve astıma ħaşır ve bū[ri]yā (7) şalmağaylar belki quruğ topraq üze oñ yanım üze yüzüm (8) kıbleğa kılıp yatqurğaylar ve koyğucu ayğay *bismillāh* ve *alā* (9) *milleti resūlillāh allāhumme ħazā 'abduk ve'bnū emetik nezele bike ve ente* (10) *ħayru munzelin bihi ve ħallafa'd-dunyā verā'e zahrihi allāhumme ic'al mā kadime ileyhi* (11) *ħayrun mimmā ħallařahu verā'e zahrihi ve el-ħikhu bi-nebiyyike muħammedin şallallāhu 'aleyhi ve sellem allāhumme* (12) *ıyyāke estevdi 'uhu yā rabbe'l-ālemīn fe'ecirhu mine'l-'azābi ve bā'idhu* (13) *mine'n-nāri ve min şerri ş-şeytāni ve min şerri mā ħalaqta allāhumme eřtaħ*

[7b]

(1) *ebvābe's-semā'i li'l-rūhihi ve sebbit 'inde'l-ħasā'il manñikahu ve cāfi'l-arza* (2) *'an cenbeyhi* ve kövdem artundın topraq ile tayağaylar tā kim çalka (3) üzere eylenmegey ve laħdniñ ağızını kerpiç birle veyā qamış (4) birle yapqaylar ve yaruqlarını bağlağaylar tā kim andın topraq (5) tüşmegey ağaç ve taş ve pişgen kerpiç ile yapmağaylar kabrimni (6) ton birle örtmegeyler meger issilikni yā qar yağmurnı koyğucu (7) kişidin men' kılamak üçün urutsa revā bolur andın (8) şoñ topraq ile çuqurnı tolturğaylar yerdin dört barmaq (9) miqdāri yā bir qarış yā andın ötü qaraqa kötergeyler kabrimni (10) küreç ve balçık ile şılamağaylar ve kabrim üze oquğaylar (11)

za'ama'l-lezîne keferu en len yub'asu kul belâ ve rabbî letub'asunne şumme letunebbe'unne (12) bimâ'amiltum ve zâlike'alallâhi yesîrun eşhedu ennellâhe yuhyi ve yumîtu e'ûzu (13) billâhi min şerri mâ ba'de'l-mevt elhamdu lillâhi'l-lezî lâ yebkâ kulli şey'in

[8a]

(1) illâ vechuhu ve lâ yedûmu illâ mulkuhu ve eşhedu en lâ ilâhe illallâh vahdehu (2) lâ şerîke lehu ilâhen vâhiden şameden ferden vitren lem yettehiż şâhibeten ve lâ veledâ lem yelid (3) ve lem yüled ve lem yekun lehü kufuven ehad cezallâhu muhammeden şallallâhu 'aleyhi ve sellem 'annâ mâ (4) huve ehluhu ve sûre-i Fâtihamı ve sûre-i Bakaranıñ evveli humu'l-muflihünğaça (5) ve lillâhi mâ fi's-semâvâti ve'l-arđini âhiriğaça Âyete'l-Kürsini ve şehid (6) allâhumı ve innâ enzelnâhu fi leyleti'l-kadrmı ve kul yâ eyyuhâ'l-kâfirünnı (7) ve izâ câ'e naşrullâhini ve sûre-i İhlâşını ve sū[r]e-i mu'avvizeteynni (8) okuğaylar andın şon bu du'ânı okuğayla[r] allâhumme innî (9) es'aluke bi'smike'l-lezî'l-'azîmi ve es'aluke bi'smike'l-lezî huve kıvâm (10) u'd-dîni ve es'aluke bi'smike'l-lezî bihi yurzaqu'l-'ibâdu ve es'aluke bi'smike (11) 'l-lezî yuhyâ bihi'l-mevtâ ve es'aluke bi'smike'l-lezî izâ su'ilte bihi (12) a'tayte ve izâ du'iyte bihi ecebte rabbe cebrâ'ile ve mîkâ'ile ve isrâfîle (13) ve 'azrâ'ile yâ bedî' e's-semâvâti ve'l-arđi yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm allâhumme

[8b]

(1) innî es'aluke bi'smike'l-lezî'l-'azîmi ve es'aluke bi'smike'l-lezî huve kıvâm (2) u'd-dîni ve es'aluke bi'smike'l-lezî bihi yurzaqu'l-'ibâdu ve es'aluke bi'smike (3) 'l-lezî yuhyâ bihi'l-mevtâ ve es'aluke bi'smike'l-lezî izâ su'ilte bihi a'tayte (4) ve izâ du'iyte bihi ecebte rabbe cebrâ'ile ve mîkâ'ile ve isrâfîle ve 'azrâ'ile (5) yâ bedî' e's-semâvâti ve'l-arđi yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm allâhumme şallî 'alâ muhammed (6) v'âğfirlenâ velehu irhamna ve iyyâh ve kabrim üze ağaçdın yâ taşdın (7) 'alâmet koyğaylar tâ kim bu 'alâmet birle bilingey kim kabri-turur tâ kim (8) taplamağay ve anıñ kaşında du'â kılğay ve yine ehl [ü] evlâdıma (9) vaşiyetim oldur ki mén miskîn muhtâc cânım üçün evvelki kéçe (10) ötmesdın burun şadağa ve ihsân étkey-siz kim sünnet (11) -turur anıñ üçün kim peygamberim aytıp-turur ölüğ üze evvelki (12) kéçedeki 'azâb tég katığraq 'azâb bolmağay bes rahm kılıñız (13) ol kéçede ölüğleriñizge şadağa birle ve yine ehl [ü] evlâdıma ve karındaş

[9a]

(1) -larıma ve dostlarıım[a] vaşiyetim oldur ki mén ölgen kéçede iki rek'at (2) namâz kılğaylar her rek'atda birer Fâtiha ve birer Âyete'l-Kürsî ve onar (3) el-hâkumu't-tekâşur birle anı bilmegen onar sûre-i İhlâş birle (4) selâmdın şon ayğaylar İlâhî bu namâznı edâ kıldım sên (5) bilürsin kim bu

namāznı kılmağdım ménim murādım nédür yā Allāh yibergil (6) bu namāznıñ şevābını Velīd Sa'īd oğlınıñ rūhına *bi raḥmetike* (7) *ilh.* veyā *zu'l-celāli ve'l-ikrām* ve yine ehl [ü] evlādıma vaşiyetim oldur ki mén (8) ölgendin yéti küngéçe ménim miskīn cānım üçün (9) şadağa kılğay-siz ve yine vaşiyetim oldur ki Qur'an bilgeniñiz ménim (10) üçün Qur'an hatm kılğay-siz ve néçe mertebeye küçüniz yéte ança (11) ve Qur'an bilmegenleriñiz beşer miñ meretebe *kul huvallāhumi* oqup (12) şevābını mén miskīnniñ cānığa bağışlağay-siz tilleriñiz (13) birle ayğay-siz İlāhī oşbu oğuşanıñ Qur'an-ı Şerīfniñ şevābını aţamızıñ cānığa

[9b]

(1) bağışladuğ yā Rabbī bizdin kabūl kılup vāşıl [u] mütevāşıl kılı (2) -bérgil *bi raḥmetike yā ilh.* ve yine vaşiyetim [oldur ki] qarındaşlarım ve dost[larım] ve bizni (3) dost tutқан 'ālimlerğa barçasına bizdin selām dégey (4) -siz ve her kayusı bizniñ üçün birer Qur'an oqusunlar ve Qur'an (5) bilmegenleri beşer miñ meretebe *kul huvallāhumi* oqusunlar zinhār (6) mén miskīnniñ rūhını şād kılğay-sizler tā ki Allāhu Ta'ālā anlarğa (7) raḥm kılıp şādliq bérgey ve yine ehl [ü] evlādıma vaşiyetim oldur (8) ki nā-resīde oğlanlarıñıñ üstādğa salğay-siz Qur'an (9) ta'līm kıldurğay-siz ve her né Allāhu Ta'ālā bendelerine farz kılup (10) -turur anı bildürgey-siz oyun ve temāşādın fiş u fesāddın (11) ve yaman meclislerge barmağdım men' kılğay-siz ve yine vaşiyetim (12) oldur ki borçlarıñıñı ötegey-siz borçdın kalğan (13) mālumdın bizniñ üçün iskat bérgey-siz ve kerek kim cehd

[10a]

(1) kılğay-siz kim iskāt bérmeğ defndin burun bolğay (2) şoñğa kalmağay tāriḥ miñde iki yüz on birde ve tāriḥ (3) 1797'de Yılan yılında kırk üç yaşında mén ölmegim (4) tāriḥ kayu vaqtda bolsa on iki yılını taşlap andın (5) kalğanı néçe yıl bolur ve her yılda néçe vaqt namāz ve rüze bolur (6) her vaqt namāz ve her kün rüze üçün yarum şağ¹¹ buğday (7) yā bir şağ arpa yā munlarıñ bahāsını bérgey-siz ve her kün (8) rüze bir vaqt namāz tégdür ve munça namāz ve munça rüzeğa (9) tégülük bizniñ mālımız yoğdur ammā raḥm kılıp bizniñ üçün (10) béresi mālınıñıñıñ hesab kılğay-siz néçe künlik namāznıñ iskātına (11) yéter meşelā bir aylık namāzğa yétse iskāt bérgüçi ayğay alğuçı (12) miskiñge mén munça şavmlık mālını Velīd Sa'īd oğlınıñ (13) bir aylık namāznıñ fidyesi veyā iskātı üçün şağa bérdim

[10b]

(1) alğuçı ayğay kabūl kıldım téyü andın şoñ luḥf kılup alğuçı (2) miskīn ol mālını hibe kılğay bérgüçiğe ya'nī ayğay bu mālını bağışladım (3) bérgüçi

¹¹ Bir ağırlık ölçüsü birimi, sa'. 1 sa', yaklaşık 3 kilograma., yarım sa' yaklaşık 1,5 kilograma tekabül etmektedir.

ķabûl kıldım d p  olına tutķay yine evvelki t g m lnı (4) misk nge b rgey * summe ve  summe* t  kim ' mr mdeki nam zım tam m bolġunġa kaġan (5) kim i ķ t-ı Őal t tam m bolsa alġuġı misk n ol m lnı luġf (6) kılp yine b rg ġiġe hibe kılgay ve ol m lnı ġes b kılgay (7) -lar kim neġe yıllık r zenin i ķ tına y tse b rg ġi ayġay m n (8) bu m lnı Őaġa b rdim Vel d Sa' d oġlının bir yıllık r ze (9) -sinin fidyesi  ġ n alġuġı ayġay ķab l kıldım t y  andın [Őoġ] (10) yine alġuġı luġf kılgan b rg ġiġe hibe kılgay ve b rg ġi evvelki (11) t g aytıp yine misk nge b rgey * summe ve  summe* t  ' mr mdeki r ze tam m (12) bolġunġa ve ' zrs z iġf r kılgan  ġ n altmış misk nge (13) ta' m b rgey-siz her misk nge yarum Őaġ buġday y  bir Őaġ

[11a]

(1) arpa ya altmış misk nini bir  rte ve bir keġe  oydurġay (2) -siz ve mundın ķalġan m lumnı araġızda kısmet kılgay (3) -siz All hu Ta' l nin kit bının ġ kmi ile ve yine m nim k lmeġ (4) -lerimni ve  onlarımni i ķ tġa y  Ķur' n okutup b rgey (5) -siz yad  rterge keyd rmegey-siz ve yine ehl me ve evl dım vaşiyyetim (6) oldur kim her cum'a keġesinde ve her 'ıyd keġesinde ve Ber t keġe (7) -sinde cem' olup s re-i Y s nini vey  s re-i M lknı okup (8) m nim misk n ve muġt c c nima baġıŐlaġay-siz ve oşbu ayılġan (9) keġelerde ve 'ıyd k nlerinde her neġe k ġiniz y tse etmedin (10)  uzdın ve undın ve yarma ve yaġdın ve nesvedin r hım (11)  ġ n Őadaka kılgay-siz ve her nam zunuz artundın (12) ķolunuzu k ter p du' a kılgay-siz ķatınızda (13) biznin r hımız  ġ n F tiġa ve s re-i İġl Őni  ġ mertebe

[11b]

(1) okup baġıŐlaġay-siz eger k ġiniz y te s re-i Y s nini vey  s re-i (2) M lknı okup baġıŐlaġay-siz  y m nim k z m n rları ve baġrım (3) p releri zinh r ve zinh r bu vaŐiyyetlerni tutķay-siz (4) d ny ġa maġr r bolup unutup  aŐlamaġay-siz ve nam zinizi (5) terk kılamaġay-siz ve All hu Ta' l nin ve Res l *Őallall hu 'aleyhi* (6) ve *selleminin* buyrukların tutķay-siz ve nehy kılganlarından (7) men'lengey-siz  y ferzendlerim baġrım p releri m nim bu vaşiyyet (8) -n memni her birinizge yazup alġay-siz cum'a k nlerinde y   zge (9) k nlerde f ri' vaġtlarda m t la'a kılgay-siz okuġay (10) -siz bolġay kim bizni yaġılıp vaŐiyyetlerimizi iŐlegey (11) -siz eger bu vaŐiyyetlerimizi tutsanız biz sizden r zi-biz (12) All hu Ta' l  sizden r zi olsun Ķur' n bilgenleriniz her (13) cum'a bolmasa her ayda hiġ bolmasa her yılda bir mertebe Ķur' n

[12a]

(1) ġatm kılp biznin r hımızġa baġıŐlaġay-siz Ķur' n bilmegen (2) -leriniz beş[er] min mertebe *ķul huvall humı* okup baġıŐlaġay (3) -siz

Allāhu Ta‘ālānıñ ve selāmi ve raḥmeti ol kişige kim bu vaşıyyet (4) -lerni
yérine keltürür āmīn yā rabbe’l-‘ālemīn

temmetu’l-kitāb bi-‘avnillāhi’l-meliku’l-vehhāb

5. Metnin Türkiye Türkçesine Aktarımı

Zavallı Bende Velid bin Saïd'in Vasiyetnamesi

[1a]

Rabbim bize zorlaştırma, kolaylaştır.

Zavallı Bende Velid bin Saïd'in Vasiyetnamesi

(1) Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla...

(2-3) Melik ve Mennan olan Allah'ın rahmetine muhtaç, zavallı bende Velid bin Saïd'in Vasiyetnamesi (3-6) Allah'ım (Onun şanı ne yücedir.), nimetlerini ben zavallı üzerine tamamlamanı, imanımı gönlümde sabit eylemeni ve bana bağışladığın nimetlerini sonsuz kılmanı senin hazretinden diliyorum. (6-8) Bu acımasız, hilekâr, aldatıcı ve insanı mağrur hâle getiren vefasız dünyadan tövbe ve iman ile ahirete gitmeyi [senin hazretinden] diliyorum. (8-10) Allahutaala'ya kullukta ve emirlerini tutmakta ne kadar kusur işlediysen, [yine] Allah'a döndüm ve pişman oldum. (10-12) Allahutaala'nın hazretinden af ve mağfiret [diliyorum] ve başkalarına [karşı] affedici olanın rahmetinden ümidimi kesmiyorum. (12-13) O Allah, özü itibarıyla en başta affedicidir ve bizleri ümitsizlikten men ederek şöyle buyurmuştur:

[1b]

(1) "Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin." [Zümer, 39/53] Muhakkak bizim ümidimizi zayi etmez. (2-4) [Ettiğimiz] Tövbeyi kabul kılmayı taahhüt eder [ve şöyle buyurur:] "O, kullarından tövbeyi kabul eder." [Şûrâ, 42/25] Özünün affediciliğini haber verip [yine şöyle buyurur:] "... ve kötülükleri affeder." [Şûrâ, 42/25] (4-5) Onun rahmeti herkese çokça erişmiştir. [Bununla ilgili şöyle] buyurdu: " [Rahmetim] her şeyi kuşatmıştır." [A'raf, 7/156] (5-6) Onun rahmeti gazabının önündedir. [Bununla ilgili şöyle] buyurdu: "Rahmetim gazabımı aştı." [Hadis-i Kutsi] (6-7) Rahmet peygamberini (Salat ve selam onun üzerine olsun.) bizlere gönderip [bununla ilgili şöyle] buyurdu: "Ve biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." [Enbiyâ, 21/107] (8-10) Ey Allah'ım doğduğumda beni hoş tuttun, ölüm vaktimde de hoş eyle. Zira misafirnim ve bu bendene eşîğinden başka gidecek yol yok. (10-11) Fakir kulların, kerem kapısından [başka] nereye gitsin? Sonrasında biliniz ki "O, çok bağışlayan ve çok esirgeyendir." [Zümer, 39/53] (11-2a/1) Ey benim kardeşlerim, dostlarım, eşlerim ve çocuklarım; Allahutaala, razı olduğu işleri kılmaya herkesi muvaffak etsin.

[2a]

(1-2) Kendisine layık olmayan işlerden de herkesi uzak tutsun ve korusun. (2-3) İşin sonunun ölüm olduğunu ve hiçbir can sahibine ölümden çare olmadığını bilin. (4) “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabb’inin zatı baki kalacaktır.” [Rahmân, 55/26-27] (4-7) Bilin ki iyiliğe sevap vardır. Öyleyse takvayı ve yasaklardan kaçınmayı kendinize hüner [addedin] ve bütün müslümanlarla birlikte kendiniz de salihlerin ve sadıkların sohbetlerine katılın. (8-9) Namazı, cemaatle birlikte ayakta kılın ve kendiniz dâhil, bütün müslümanların arasında düzeni tesis edin. (9-10) Allahutaala’nın helal kıldığı şeyleri, onun kullarına nafaka olarak verin. (10-11) [Zira Allah, takva sahipleri hakkında şöyle buyuruyor:] “Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcarlar.” [Enfâl, 8/3] (11-12) Din işinde ve müslümanlık işinde birlik olun, bölünüp parçalanmayın. (12-13) [Zira Allah şöyle buyuruyor:] “Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’an’a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin.” [Âl-i İmrân, 3/103] (13) İyilik dilemeyi ve nasihati birbirinizden men

[2b]

(1) etmeyin. Muhakkak ki din nasihattir. (1-2) İyiliği emredip kötülükten sakındırmayı unutmayın. (2-4) Birbirinizden hakkınızı (borcunuzu) almak konusunda affedici ve müsamahakâr olun. Zira “Sizin vazgeçmeniz takvaya daha yakındır.” [Bakara, 2/237] (4-11) Akrabalık bağlarını sıkı tutun. Baba ve anne hakkında, kadınlarınız hakkında, sorumluluğunuz altındakiler hakkında, komşular hakkında; mazlumlara yardım, yetimlere şefkat ve gariplere ihsan etmekte, yaşlılara hürmet kılmakta, âlimleri yüceltmekte, çocukları terbiye etmekte, asilere dua edip onlara [asiliği terk etmek için] yardım etmekte, ölenleri ziyaret etmekte, terbiyeyi muhafaza etmekte, [kısaca] bütün müslümanlık işlerinde ciddi ve sağlam olun. (11-12) Hiçbir gün Kur’an okumaktan geri durmayın. (12-13) Gece vakti uyanıp ibadet etmeyi ve teheccüt namazını kılmayı ihmal ederek aptallık etmeyin. (13) Gücünüz yettiğince dar işrâk vaktine

[3a]

(1) kadar namaz yerini terk etmeyin ve mescitten çıkmayın. (1-2) İlim meclisini hürmetli tutun ve din ilminizi geliştirmeye çabalayın. (2-3) Kötülerin sohbetinden uzak olun [ve] yasaklardan kaçın. (3-9) Gücünüz yettikçe mescitte bulunun veya evde; sözleri ve amelleri şeriata uygun olan, dünyada ihtiyacı kadarıyla yetinen, zalimlerin ve dünya heveskârlarının sohbetinden kendini saklayan, nasihati müslümanlardan esirgemeyen, inanç üzere amel eden ve salih amel işleme noktasında kendini sorumlu hisseden dindar âlimlerin sohbetinde yer alın. (9-10) Eğer böyle bir âlimi

bulamazsanız, kitap okuyun. **(10-11)** Eğer Arapça bilmiyorsanız Farsça [kitapları] okuyun. **(11-13)** Eğer hiçbirini bilmiyorsanız toplanarak kitap okuyabilen birinin yanına gidin ve sizler için okumasını rica edin. **(13)** [Sıradan] Şiir, şah-name

[3b]

(1-4) ve ceng-name [kâbilinden kitapları] okumaktan sakının. Fakat bunlar gibi bir eseri, eğer bir âlim imam nazmettiyse veya [okunacak] şiirler; Şeyhülislam Ahmed Câmî, Ferîdüddîn Attâr ve Mevlânâ Celâleddîn Rûmî gibi (Allah onlara rahmet etsin.) şeyhlere nispet ediliyorsa [onları okuyun.] **(5)** Bunların (şiir, şeh-name, ceng-name vb.) bazılarında çok tehlike vardır. **(5-8)** Onlardan uzak durun ve onların yerine Tenbîhü'l-Gâfilîn, Kîmiyâ-yı Saâdet ve Mevlânâ Nizâmüddîn'in vaazlarını okuyun. **(8-9)** Zamane şeyhlerinin sohbetinden uzak olmanız gerekir. **(9-11)** Eğer [sohbetine katılacağınız] şeyhin, tarikatinde ve anlayışında hiç bidat yoksa ve [o şeyh] din ilimlerinde kâmil ise bunun gibi şeyh bu devirde bir yakut kadar değerlidir. **(11-12)** Kesinlikle helal lokma konusunda tedbirli davranın. Zira bütün [hayırlı] işlerin temeli helal lokmadır. **(13-4a/1)** Nefsinin dilediğini ve dünya lezzetlerini terk etmeyen helal lokma konusunda tedbirli olamaz.

[4a]

(1-3) Ey benim kardeşlerim, dostlarım ve evlatlarım, eğer yerine getirirseniz, işte benim vasiyetim budur. Ben söyledim fakat yerine getiremedim. Yüce Allah'ım, beni bağışla! **(3-4)** Günahı isteyerek işlemedim. Kötü emirlere boyun eğmeyerek "Yüce Allah'ım, beni bağışla!" dedim. **(4-5)** İyiyi ve kötüyü bilemedim. Yüce Allah'ım, beni bağışla! **(5-7)** Yaşadığım süre boyunca bu nefis, günah kitabını boynuma asdı. Göz[üm]de yaşımı sil[e]medim. Yüce Allah'ım, beni bağışla! **(7-9)** Bundan sonra, biliniz ki, bu asi ve kusurlu kul, Allahutaala'nın bütün kullar üzerine mukadder kıldığı gibi, kaçınılmaz olarak ölüme yakın olacak. **(9-10)** Allahutaala, ölümü benim üzerime, bütün kardeşlerim ve dostlarım üzerine mübarek kılsın. **(11)** [Ben ölüme yakın olduğumda] çalkam¹² üzerine yatırın ve gidişimi (ölümümü) daha az görün. **(11-13)** Yüzüm kıbleye gelsin diye iki ayağımı kıble tarafına döndürün ve [bana] şehadeti telkin edin. **(13)** "Söyle!" deyip [benim söylememi bekleyerek] susun.

[4b]

(1) Onun için ölüm hâli -ola ki- [günahlardan] imtina etmeyen için zordur. **(2)** Eğer bir defa o kelimeyi (şehadeti) söylersem kâfi. **(2-3)** Eğer başka bir söz söylersem yine telkin edin ve yanımda Yâsîn suresini okuyun. **(4)** Çevremi güzel kokular ile tütsüleyin. **(4-5)** Yanımdan âdet günündeki

¹² Çalka: Ölünün yatırıldığı bir çeşit kerevet.

kadınları, loğusa kadınları ve cünüp kimseleri çıkarın. **(5-6)** Öldüğüm zaman çenemi bağlayın ve gözlerimi kapatın. **(6-9)** [Gözlerimi] Kapatın kişi, “Allah’ın adıyla ve Resul’ünün dini üzere... Allah’ım onun işini kolaylaştır ve sonrasında ona güçlük gösterme. Onu, seni görmekle mutlu eyle. Gittiği yeri, ayrıldığı yerden daha hayırlı eyle.” diyerek kollarımı iki yanına uzatsın. **(10-11)** Karnımın üstüne, şişmemem için kılıç veya demirden başka bir nesne koyun ve komşularım ile kardeşlerime haber gönderin. **(12)** Cenaze işlerimde acele edin. **(12-13)** [Beni] Yıkamak istediğinizde yere veya tahta üzerine koyun. **(13)** Çalkam üzerinde ayaklarımı kibleye doğru

[5a]

(1) getirin. Eğer bu mümkün değilse nasıl kolayınıza geliyorsa öyle yapın. **(2-3)** Elbiselerimi çıkarın ve göbeğimden dizimin altına kadar örtün. **(3)** Yıkayıcı necasetimi temizlemek için eline bir bez geçirsın. **(4)** Başka organlarımı yıkayacağı zaman çıplak el ile yıkasın. **(5-6)** Yıkayıcı benim yakınlarımdan olsun. Eğer yakınlarım yıkamayı bilmezlerse takva ehli[nden birisi] emaneten yıkasın. **(6-8)** Önce [beni] necasetten temizlesin, ondan sonra parmağına bez geçirip dişlerimi, avurtlarımı, dudaklarımı ve burun deliklerimi temizlesin. **(8-10)** Sonrasında yüzümü ve iki kolumu dirseklerle beraber yıkasın ve başımı mesh etsin. **(10)** Ayakları topuklar ile [birlikte] üçer üçer yıkasın. **(11-13)** Ondan sonra sol yanımın üzerine yatırsın [ve] sıcak saf su ile tenimi ve [dolayısıyla] necaseti yumuşatmak için sağ yanımı yıkasın. **(13)** Sonra sağ yanım üzerine

[5b]

(1) yatırıp sol yanımı sidür [ağacı yaprakları] ile kaynayan su ile [yıkasın.] **(1-3)** Daha sonra beni göğsüne veya koluna yahut dizine dayasın ve karnımı sıvasın. **(3-4)** Eğer yumuşak sıvamak ile herhangi bir şey çıkmazsa temizliği ve gusül abdestini tamamlasın. **(4-5)** Ondan sonra sol yanım üzerine yatırıp sağ yanımı saf su ile ve eğer varsa kâfur ile yıkasın. **(6-8)** Her yatırmada üçer defa yıkasın. **(6)** Tırnağımı kesmesin ve saçımı tutup taramasın. Eğer saçımı ve tırnağımı keserseniz bunları vücudum ile [gömülmek üzere] kefenin içine koyun. **(8-10)** Yıkamak tamamlandığında vücudumu bir kumaş ile kurutun ve az az üzerine serpmek suretiyle sakalımı hanut¹³ ile sıvazlayın. **(10-12)** Hanut ve [onun gibi] güzel kokular, özellikle ölüyü [güzel] kokutmak için bir yerde biriktirilerek hazır tutulmalıdır. **(12-13)** Eğer mevcutsa kâfur ile secde organlarımı sıvazlayın. **(13-6a/1)**

¹³ Hanut: Ölü kefenine serpilene kokulu madde.

Kefen sarma işinde; halı üzerine veya hasır üzerine yahut bunlar gibi bir şeyin üzerine öncelikle lifafeyi¹⁴ yaysınlar.

[6a]

(1-3) Ondan sonra lifafenin üzerine üç, beş veya yedi defa yahut daha fazla güzel kokular saçsınlar. (3-4) Onun üzerine kamisi¹⁵ yaysınlar ve [bunu da] tıpkı lifafe gibi güzel kokularla tütsülesinler. (4-6) Ondan sonra tenimi izar¹⁶ üzerine koysunlar ve [önce] sol yanımdan sonra sağ yanımdan örtünler. (6-7) Daha sonra kamisi ortasından baş sığacak kadar kesip başımı örtünler. (7-9) Sonrasında lifafeyi önce sol yanımdan sonra sağ yanımdan örtünler. (9-12) Sahih bir rivayette de geçtiği üzere, kefenim üzerine cevap-nameyi ve ahit-nameyi, alınımın üstüne ise besmeleyi yazın ve kefenimi bağlayın. (12-13) [Kefenin] dar kalması veya açılmasından korkarsanız, bundan sakınmak için çaba sarf edin. (13) [Cenaze] Namazımda kırk kişi bulunsun.

[6b]

(1-2) Makbul olan, namazım için hazır olanların üç saf olmasıdır. (2-4) [Hazır olanlar] Yedi kişi olursa [imam dışında] birinci safta üç kişi, ondan sonraki safta iki kişi ve son safta bir kişi olmak suretiyle üç saf olsunlar. (4-5) Cenazemin taşınmasında sünnet gereği dört kişi [hazır] olsun. (5) Her köşesinden onar adım götürsün (5-7) Önde bulunan sağ omzu üzerine koysun ve arkada bulunan [yine] sağ omzu üzerine koysun. (7-8) [Diğer taraftakilerden] Önde bulunan sol omzu üzerine ve arkada bulunan [yine] sol omzu üzerine koysun. (8-11) Vücudumu sırt üstünde veya binek üstünde taşımasınlar. Koşar adım gitmeden, büyük adımlar atmadan çabuk yürütsünler. Sesli sesli zikir yapmasınlar ve yüksek sesle bağırıp feryat etmesinler, yaka yırtmasınlar, zira bunlar haramdır. (11-13) “Nebi (Salat ve selam onun üzerine olsun.) şöyle buyurdu: ‘(Ölenlerinin ardından) yakalarını yırtan ve yüzünü tırmalayan ve cahiliye âdeti olarak bağırıp feryat eden kimse bizden değildir.’” (13) Cenazemi kabre ulaştırdıkları zaman, omuzlarından [kabre]

[7a]

(1) indirmeden önce oturmasınlar, zira bu mekruhtur. (1-2) [Kabre] Koyduktan sonra [ise] otursunlar; zira ihtiyaç ve zaruret dışında, ayakta

¹⁴ Lifafe: Kefenin parçalarından olan, sargı yerine geçen, baştan ayağa kadar uzanarak baş ve ayak taraflarından düğümlenen bez.

¹⁵ Kamis: Kefenin parçalarından olan, boyun kısmından ayaklara kadar uzanan ve gömlek yerine geçen bez.

¹⁶ İzar: Kefenin parçalarından olan, don veya eteklik yerini tutan ve baştan ayağa kadar uzanan bez.

durmak mekruhtur. **(2-3)** Kabrimi öz evlatlarımla kabri yanında kazsınlar. **(3-4)** Uzunluğu ve derinliği boyum kadar ve genişliği boyumun yarısı kadar olsun. **(4-6)** [Kazma işi] Tamamlandıktan sonra kible tarafından gövdemin sığacağı kadar [bir yer daha] kazsınlar ve gövdemi kible tarafından içeri koysunlar. **(6-7)** Altıma hasır ve keçe bırakmasınlar. **(7-8)** Hatta kuru toprak üzerine, sağ yanım üstüne, yüzüm kibleye doğru gelecek şekilde yatırsınlar. **(8-9)** [Beni kabre koyan] Şöyle söylesin: “Allah’ın adıyla ve Resulullah’ın dini üzere... **(9-13)** Allah’ım! Bu adam senin kulundur ve iki kulunun oğludur. Dünyayı arkasında bırakıp sana misafir gelmiştir. Sen ise misafir kabul edenlerin en cömertisin. Geldiği yeri arkasında bıraktığı yerden daha hayırlı kıl ve onu Hz. Muhammed (s.a.v.) ile kavuştur. Allah’ım! Onu sana emanet ediyorum. Ey âlemlerin Rabb’i! Onu azaptan koru ve cehennem ateşinden, şeytanın ve yarattıklarının şerrinden uzaklaştır. **(13-7b/1-2)** Allah’ım! Onun ruhu için göğün kapılarını aç ve [melekler] sorguladığında ona sebat ver ve onun kabrini genişlet.”

[7b]

(2-4) çalka üstünde hareket etmesin diye gövdemin arkasını toprak ile desteklesinler ve lahdin ağzını kerpiç veya kamaş ile örtünler. **(4-5)** Kalan boşlukları, aralarından toprak düşmesin diye kapatsınlar. **(5-6)** Kabrimi ağaç, taş ve pişmiş kerpiçle ayrıca [herhangi bir] kumaş ile örtmesinler. **(6-7)** Eğer [beni kabre] koyan kişiyi sıcaktan, kar veya yağmurdan korumak için [kabrimin üstüne bir kumaş] örterlerse bunda sakınca yoktur. **(7-9)** Sonrasında toprak ile çukuru doldursunlar [ve toprağı] yerden dört parmak veya bir karış yahut ondan daha fazla yükseltsinler. **(9-10)** Kabrimi kireç ve balçık ile sıvamasınlar. **(10-8a/4)** Kabrim üstünde [şu duayı] okusunlar: “İnkâr edenler, öldükten sonra kesinlikle diriltilemeyeceklerini iddia ettiler. De ki: Hiç de öyle değil. Rabb’ime ant olsun mutlaka diriltileceksiniz. Sonra da yaptıklarınız size elbette haber verilecektir. Bu, Allah’a kolaydır.’ [Teğâbun, 64/7] Şahitlik ederim ki, Allah dirilten ve öldürenidir. Ölümünden sonraki şerlerden Allah’a sığınırım. Ondan başka her şeyin fani olduğu ve onun mülkünden başka bir mülkün kalmadığı Allah’a hamdolsun. Allah’tan başka ilah olmadığına, bir olduğuna, ortağı olmadığına şahitlik ederim. O birdir, Samet’tir. ‘O doğmamış, doğurulmamıştır. Hiçbir şey onun dengi ve benzeri değildir.’ [İhlas, 112/3-4] Allah, Hz. Muhammed’i (s.a.v.) bizim adımaza mükâfatlandırın ki o zaten buna ehildir.”

[8a]

(4-8) Bunun yanında Fatiha suresini, Bakara suresini (başından “humu’l-muflihūn” kısmına kadar), “Yerde ve göklerde ne varsa Allah’ındır.” [Bakara, 2/284] ayetini, sonuna kadar Ayete’l-Kürsi’yi, “Allah şahittir [ki]...” [Âl-i İmrân, 3/18] ile başlayan ayeti, “Şüphesiz biz onu (Kur’an’ı) Kadir Gecesi’nde indirdik.” [Kadr, 97/1] ayetiyle başlayan Kadir

suresini, “De ki, ‘Ey kâfirler!..’” [Kâfirûn, 109/1] hitabıyla başlayan Kâfirun suresini, “Allah’ın yardımı geldiği zaman...” [Nasr, 110/1] şeklinde başlayan Nasr suresini, İhlas suresini ve Felak-Nas surelerini okusunlar. **(8-8b/6)** Ondan sonra [ise] şu duayı [iki kere] okusunlar: “Allah’ım! Ben senin dinin düzeni olan, kendisiyle yarattıklarına rızık verdiğin, ölülerini dirilttiğin, dualara tekrar ve tekrar icabet ettiğin ism-i azamın hürmetine senden talepte bulunuyorum. Allah’ım! Ey Cebrail’in, Mikâil’in, İsrail’in ve Azrail’in Tanrı’sı! Ey yeri ve göğü güzel yaratan! Ey ululuk ve ihsan sahibi olan Allah’ım!” “Allah’ım! Muhammed’e rahmet et. Hem onu hem de bizi bağışla.”

[8b]

(6-8) Kabrimin üzerine; kimin yattığının bilinmesi, çiğnenmemesi ve başında dua edilmesi için ağaçtan veya taştan bir alamet koysunlar. **(8-11)** Yine yakınlarıma ve çocuklarıma vasiyetim şudur ki, sünnet olduğu üzere, benim miskin [ve] muhtaç canım için [ölümümün] birinci gecesi geçmeden önce [ihtiyaç sahiplerine] sadaka verin ve ihsanda bulunun. **(11-12)** Peygamber’im bu konuda şöyle söyledi: “Vefat edenin üzerine, ilk gecede azap kadar şiddetli azap yoktur.” **(12-13)** Bu yüzden o gecede ölüleriniz için sadaka vererek bağışlanmalarına vesile olun. **(13)** Yine yakınlarıma, çocuklarıma, kardeşlerime

[9a]

(1-2) ve dostlarıma vasiyetim şudur ki, öldüğüm gecede iki rekât namaz kılsınlar. **(2-3)** Her rekâtta birer Fatiha ve birer Ayete’l-Kürsi ile onar Tekâsür suresi, Tekâsür suresini bilmeyenler onar İhlas suresi okusunlar. **(4-7)** Selamdan sonra şöyle desinler: “Ey Allah’ım, bu namazı kıldım. Sen bu namazı kılmaktaki muradımı biliyorsun. Ey Allah’ım, bu namazın sevabını Velid Said oğlunun ruhuna gönder. [Ona] Merhamet et! (ila-ahirihi) Ey celal ve ikram sahibi!” **(7-9)** Yakınlarıma ve çocuklarıma vasiyetim şudur ki, öldüğüm günden yedi güne kadar benim miskin canım için sadaka versinler. **(9-10)** Yine vasiyetim şudur ki, Kur’an bileniniz benim için, ne kadar yapmaya gücü yetiyorsa, o kadar Kur’an hatmetsin. **(11-13)** Kur’an bilmeyenleriniz [ise], beşer bin defa İhlas suresini okuyup sevabını benim miskin canına bağışlasın ve şöyle desin: “Ey Allah’ım bu okuduğum Kur’an-ı Şerif’in sevabını babamızın canına

[9b]

(1-2) bağışladık. Ey Rabb’imiz, [duamızı] kabul edip [karşılığını babamıza] ulaştır. [Ona] Merhamet et! (ila-ahirihi)” **(2-4)** Yine vasiyetim şudur ki, kardeşlerime, dostlarıma ve bizi dost bilen âlimlerin hepsine bizden selam söyleyin. **(4-5)** Her birisi bizim için birer Kur’an okusunlar, Kur’an bilmeyenleri [ise], beşer bin defa İhlas suresini okusunlar. **(5-7)** Mutlaka ben

miskinin ruhunu şad kılsınlar ki, Allahutaala da onlara merhamet edip [kendilerine] mutluluk versin. **(7-9)** Yine yakınlarıma ve çocuklarıma vasiyetim şudur ki, [henüz] küçük yaşta olan çocuklarımı, Kur'an öğrenmek üzere âlimlere gönderin. **(9-10)** Allahutaala'nın kullarına farz kıldığı ne varsa onları [küçük çocuklarıma] bildirin. **(10-11)** [Faydası olmayan] Oyun ve gezip tozmayı, ahlaksızlık ve fesadı ve kötü meclislere girmeyi onlara men edin. **(11-13)** Yine vasiyetim şudur ki, borçlarımı ödeyin ve borçlarımdan kalan malımdan bizim için iskat verin. **(13-10a/2)** İskatın definden önce olmasına, sonraya kalmamasına dikkat edin.

[10a]

(2-3) [Şu anda] 1797'de (H. 1211) Yılan yılında kırk üç yaşımda[yım]. **(3-7)** Öldüğümde ömrümün on iki yılını çıkarın. Geriye kalan ne kadar yıl olursa ve her yılda ne kadar namaz ve oruç varsa her vakit namaz ve her günlük oruç için yarım ölçek buğday veya bir ölçek arpa yahut bunların değeri kadar [parayı ihtiyaç sahiplerine] verin. **(7-8)** Her günlük oruç bir vakit namaz gibidir. **(8-9)** Bu kadar namaz ve orucu karşılayacak malımız yoktur. **(9-10)** [Bize] Merhamet edip bizim için verebilecek malınızı hesap edin. **(10-11)** Kaç günlük namazın iskatına yetiyor, [bakın]. **(11-13)** Mesela bir aylık namaza yeterse iskatı veren, iskatı alan miskine şöyle söylesin: "Ben bu kadar oruçluk malı, Velid Said oğlunun bir aylık namazının fidyesi veya iskatı için sana verdim."

[10b]

(1) [İskatı] Alan şöyle cevap versin: "Kabul ettim." **(1-4)** Sonra [iskatı] alan miskin lütfedip o malı veren kişiye hibe etsin ve şöyle desin: "Bu malı [sana] bağışladım." Veren kişi [ise], "Kabul ettim." diye söyleyip elini tutsun yine önceki gibi malı miskine versin. Ömrümdeki namazım tamam oluncaya kadar [bu böyle devam etsin.] **(4-6)** Namaz iskatı bittiğinde [iskatı] alan miskin, o malı lütfedip yine veren kişiye hibe kılsın. **(6-9)** Eldeki malı hesaplayın. Kaç yıllık orucun iskatına yeterse [iskatı] veren kişi şöyle söylesin: "Ben bu malı, Velid Said oğlunun bir yıllık orucunun fidyesi için sana verdim." [İskatı] Alan [ise], şöyle cevap versin: "Kabul ettim." **(9-12)** Yine [iskatı] alan kişi, kendisine lütfeden kişiye hibe kılsın ve veren kişi, önceki şekilde söyleyip yine miskine versin. Ömrümdeki oruç tamamlanıncaya kadar [bu böyle devam etsin.] **(12-13)** Orucumu gerekçesiz bozduğum [miktar nispetinde] altmış miskine yemek dağıtın. **(13)** Her miskine yarım ölçek buğday veya bir ölçek

[11a]

(1-2) arpa [verin] veya altmış miskini bir sabah ve bir akşam doyurun. **(2-3)** Bunlardan sonra, artan malımı aranızda bölüştürün. **(3-5)** Allahutaala'nın kitabının hükmü ile benim gömleklerimi ve [diğer]

elbiselerimi iskata [dâhil edin] veya Kur'an okutup verin. (5) Yabancı kimselere giydirmeyin. (5-8) Yine yakınlarıma ve çocuklarıma vasiyetim şudur ki, her Cuma ve her bayram gecesinde ve [bunun yanında] Berat gecesinde toplanıp Yasin suresini veya Mülk suresini okuyup benim miskin ve muhtaç canıma bağışlayın. (8-11) Bu anılan gecelerde ve bayram günlerinde gücünüz yettiği ölçüde ekmekten, tuzdan, undan, yarmadan, yağdan ve içecekten ruhum için sadaka verin. (11-12) Her namazınızın ardından elinizi kaldırıp [benim için] dua edin. (12-13) Katınızda bizim ruhumuz için İhlas suresini üç defa

[11b]

(1) okuyup bağışlayın. (1-2) Eğer gücünüz yeterse Yasin suresini veya Mülk suresini okuyup bağışlayın. (2-3) Ey benim güzümün nurları ve bağrımın pareleri, aman bu vasiyetlerimi tutun. (4-5) Dünyaya mağrur olup [vasiyetlerimi] unutup dışlamayın ve namazınızı terk etmeyin. (5-7) Allahutaala'nın ve Resul'ün (Salat ve selam onun üzerine olsun.) emirlerini tutun ve [bu emirleri tutmayı] engelleyenlerden kendinizi uzaklaştırın. (7-8) Ey evlatlarım, bağrımın pareleri, bu vasiyetnamemi her biriniz için yazın [ve elinizde] bulundurun. (8-10) Cuma günlerinde, başka günlerde ve yüce vakitlerde [vasiyetnamemi] inceleyin [ve] okuyun. (10-11) Umulur ki, bize yaklaşp vasiyetlerimizi yerine getiresiniz. (11-12) Eğer bu vasiyetlerimizi tutarsanız biz sizden razıyız, Allah da sizden razı olsun. (12-13) Kur'an bilenleriniz her Cuma, hiç olmazsa ayda bir, o da mümkün değilse yılda bir defa Kur'an

[12a]

(1) hatmedip bizim ruhumuza bağışlasınlar. (1-3) Kur'an bilmeyenleriniz [ise], beşer bin defa İhlas suresini okuyup [ruhumuza] bağışlasınlar. (3-4) Allahutaala'nın selamı ve rahmeti bu vasiyetleri yerine getiren kişinin üzerine olsun. Âmin, ey âlemlerin Rabb'i...

Sonuç

Dinî ve ahlaki temeller üzerinde yükselen ve kendisine edebiyat türleri arasında yer bulan vasiyetname, toplumun inanç ve kültür sistemlerini kontrol eden, topluma yön veren bir tür olarak dikkat çekmektedir. Türk dil tarihinin hemen her döneminde vasiyetname türüyle ilişkilendirilebilecek metinler, eserler kaleme alınmıştır. Doğu Türkçesinde, çalışmamıza konu olan metin hariç, müstakil olarak “vasiyetname” başlığını taşıyan bir eser kaleme alınmış olmasa da başta Alî Şîr Nevâyî'nin eserleri olmak üzere, birçok eserde vasiyetname niteliği taşıyabilecek manzum ve mensur parçalara rastlanabilmektedir.

Velid bin Said'in *Vasiyet-name* adlı eseri, Doğu Türkçesiyle kaleme alınmış bir vasiyetnamedir. Her yönüyle bu türün özelliklerini aksettiren eser, özellikle teçhiz ve tekfin konularında verdiği bilgiler ve nasihatlerle dikkat çekmektedir. *Vasiyet-name*, Doğu Türkçesinin karakteristik özelliklerini yansıtsa da yer yer Oğuz Türkçesi ve Memlük Kıpçakçası özellikleri de göstermektedir. Kelime başında gözlemlenen *t>d* değişimi, *bol-* yanında *ol-* şekline de rastlanması, ikinci veya daha sonraki hece başındaki /g/lerin zaman zaman düşmesi gibi bazı hususiyetler, Oğuz Türkçesinin tesiriyle ortaya çıkmış olan hususiyetlerdir. Metinde ayrılma hâli için {+DIn} ekinin yanında {+DAn} ekinin de kullanılmış olması, Memlük Kıpçakçası tesirini göstermektedir. Bütün bu hususiyetlerden hareketle, Velid bin Said'in *Vasiyet-name* adlı eserinin Oğuz Türkçesi ve Kıpçak Türkçesi sahasına yakın bir coğrafyada kaleme alınmış olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

AÇIKEL, Tekin (t.y.). *İmam Birgivi Vasiyetnamesi'ne Ali Sadri Konevi Şerhi (Öykam Nüshası)*. İzmir: Ödemiş Belediyesi Yay.

ARGUNŞAH, Mustafa (2017). *Çağatay Türkçesi (4. bs.)*. İstanbul: Kesit Yay.

ARI, Abdüsselam (2012). "Vasiyet". *TDV İslâm Ansiklopedisi (42. Cilt): 552-555*.

ATEŞ, Nilüfer ve Yediyıldız, Asım (2007). "Erzurumlu Kadızâde Efendi'nin Vasiyetnamesine Tahlili Bir Bakış". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 16/2: 309-326.

BERBERCAN, Mehmet Turgut (2011). *Çağatayca Gülistan Tercümesi (Gramer-Metin-Dizin)* (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

CEBECİOĞLU, Ethem (2009). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü (5. bs.)*. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yay.

ÇATAK, Âdem (2015). "Şihâbüddin Sühreverdi'nin Vasiyet-name Adlı Risalesi (Tercüme-Tahkik)". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 4/7: 256-276.

ECKMANN, Janos (2013). *Çağatayca El Kitabı (5. bs.)* (Çev. Günay Karaağaç). İstanbul: Kesit Yay.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (2009). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi (7. bs.)*. Ankara: Akçağ Yay.

ERSOY, Ersen (2019). "Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesinde Bulunan El Yazmalarının Dökümü". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 22: 713-1034.

GÜLENSOY, Tuncer (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü (1. Cilt) (2. bs.)*. Ankara: TDK Yay.

GÜMÜŞ, Nevin (2009). "İsmâ'il Hakkı Bursevî'nin Vasiyet-name'si". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 9/1: 23-76.

GÜZEL, Abdurrahman (2012). *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı (5. bs.)*. Ankara: Akçağ Yay.

KILINÇ, Aziz (2006). *Türk Edebiyatında Vasiyetnâmeler*. Ankara: Akçağ Yay.

KÖKSAL, Hasan (2000). "Türk Kültüründe Vasiyet Geleneği". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. 4: 289-299.

METE, Nevin (2014). “Kânûnî Sultan Süleyman’ın Şehzâde Mustafa’ya Yazdığı Vasiyet-name”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 52: 141-152.

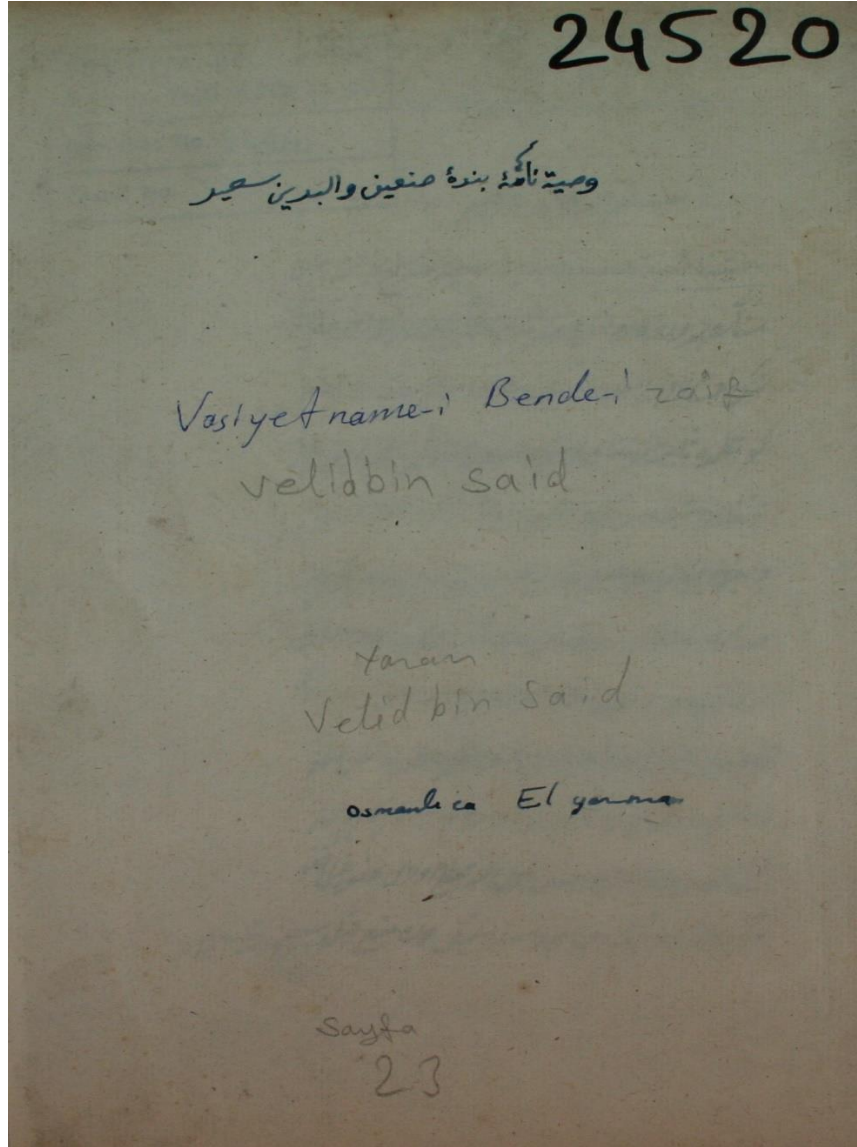
ÖZTÜRK, Murat (2013). “Klasik Türk Edebiyatında Babadan Oğula-Ebeveynden Çocuğa Nasihat Geleneği”. *Akademik Bakış Dergisi*. 39: 1-22.

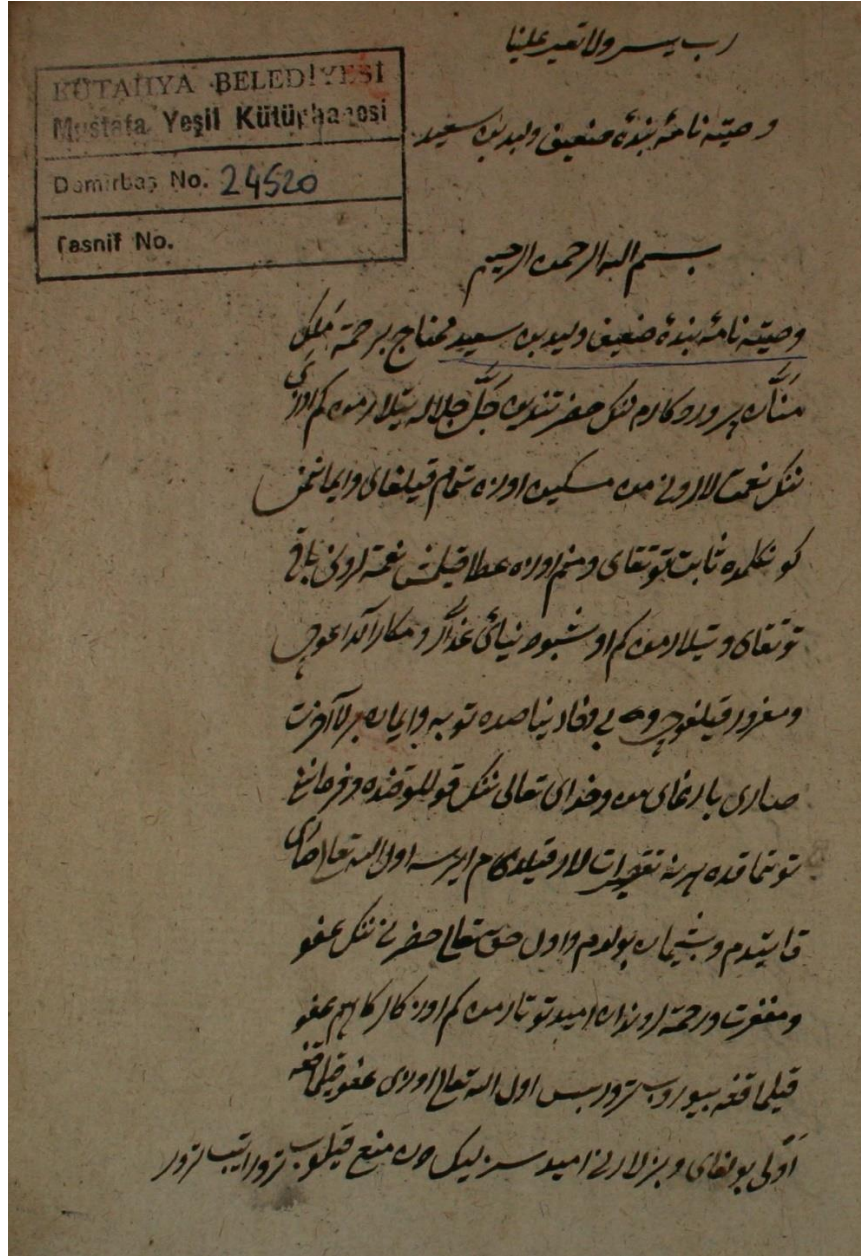
TÖREN, Hatice (2001). *Alî Şîr Nevâyî - Sedd-i İskenderî (İnceleme-Metin)*. Ankara: TDK Yay.

YILDIRAN SARIKAYA, Meliha (2011). “Ahmed Sûzî’nin Vasiyetnâmesi”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 15/2: 173-200.

Zeynüddîn Ahmed (1975). *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi (8. Cilt)* (Çev. Kâmil Miras). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay.

Ek: TIPKIBASIM

و دخلت اسرا فقتلته برهمنه كبر قتلته مكرنا في اعظم بولاسكم
 بر عام الامم ان نظرت لعلنا بواغناي و با اول شورا بولاس
 كم شت با اول فرشته قتلته لار شتكم شيخ الاسلام
 احمد جامي و شيخ عطارد و و مولانا طاهر و مير محمد صالح
 و مولانا تقي بن حفيظ و مولانا محمد باقر و مولانا نور الدين
 سنا قلا شکر و مولانا نور الدين و مولانا محمد الحافظين و مولانا
 سعاده و مولانا نظام الدين شاد و مولانا عظيم القاسم
 قتلته و اوليكم با اول شتكم شيخ كبري و مولانا باقر و مولانا
 سركاولي شيخ مريدكم ان شتكم حفيظ و مولانا نور الدين
 بو عتر بولاسكم اولين حلي و مولانا محمد باقر و مولانا شيخ
 اول شورا و مولانا محمد باقر و مولانا نور الدين و مولانا
 قتلته و مولانا شيخ الاسلام قتلته و مولانا نور الدين قتلته
 قتلته بولاسكم مولانا شيخ كبري و مولانا نور الدين قتلته

اول شورا و مولانا نور الدين و مولانا محمد باقر و مولانا
 قتلته و مولانا شيخ الاسلام قتلته و مولانا نور الدين قتلته
 قتلته بولاسكم مولانا شيخ كبري و مولانا نور الدين قتلته

3b-4a

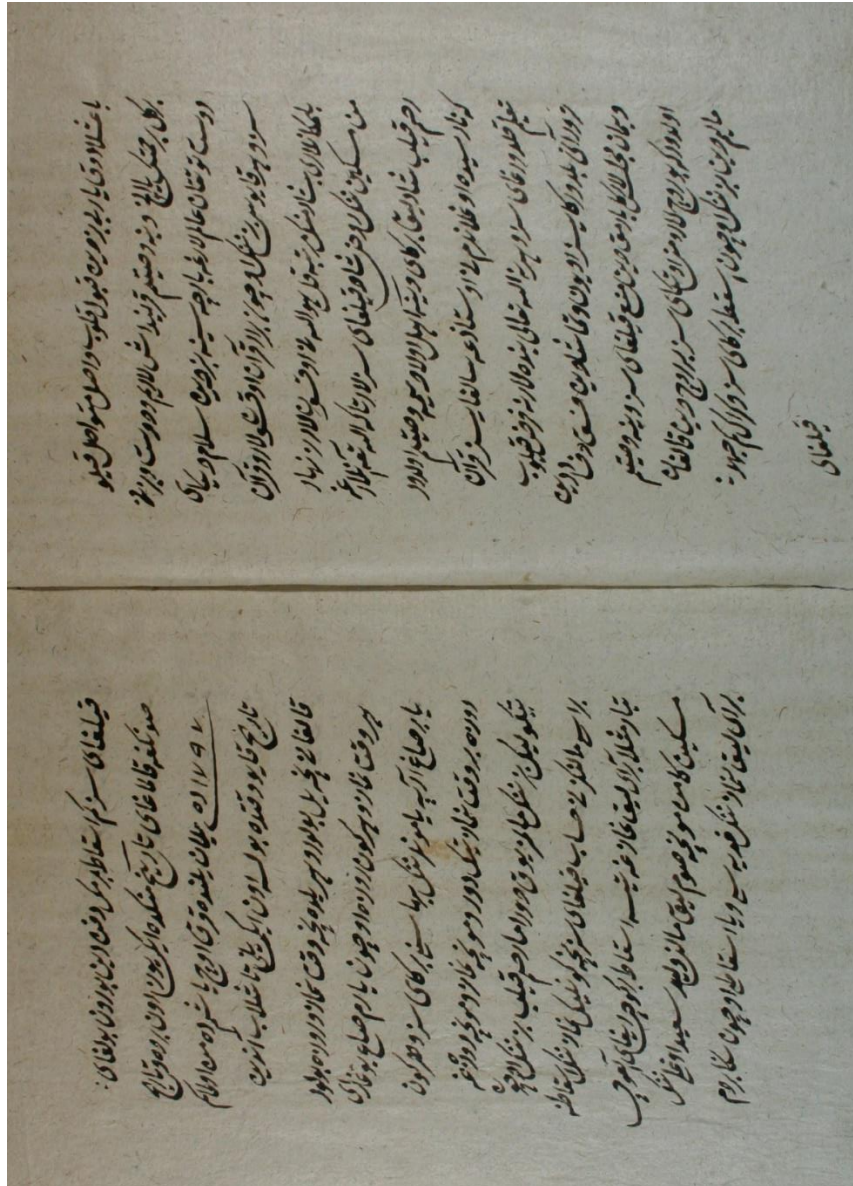
ابواب السكندر و روضت عذراست انفسه فطقتة و عذرا في الاصل
عنى جبينه و كذا في قوله من تولى اياك يا غلام يا غلام يا غلام
الوجه اوله ان لا تنكحى و طاعتك كمن يزوج بكرا او يا قاضن
بر لا يا تنكحى ان لا يزوجك و طاعتك ان لا تنكحى ان لا يزوجك
منك كذا في الخارج و طاعتك ان لا يزوجك ان لا يزوجك
طاعتك ان لا يزوجك ان لا يزوجك ان لا يزوجك
كثير من وضع قلمها في اوصافها ان لا يزوجك ان لا يزوجك
فصل في طاعتك ان لا يزوجك ان لا يزوجك ان لا يزوجك
مطالبي يا قاضن يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام
ان لا يزوجك يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام
يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام
يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام
يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام يا غلام

7b-8a

الاصل اشكال باسكن الذي الصغار اشكال باسكن الذي هو موطن
 العيون و اشكال باسكن الذي هو موطن العباد و اشكال باسكن
 الذي هو موطن الموحدين و اشكال باسكن الذي هو موطن المخلصين
 و اذا سمعت بر حيت رب جبرئيل و اسمائيل و اسرافيل و عزرائيل
 يا مخرج اسكنات الارض يا ذا الجلال و الاكرام اللهم صل على طاهر
 و اعظمنا و اكرمنا و ارحمنا و ابرهنا و ارحمنا و ارحمنا يا ذا الجلال
 علا شمو شاملا و اكرمنا و اعظمنا بللا بينكنا في كبري روزنام
 تا خلفنا في كونا خلق شنه و روحنا و عبقنا و درينا و اولادنا و هم
 و صميم الودود كرمك سكبنا في مشاجح جان ارجونا انك في كرم
 او قاسم سوي بورون صوفه حشا اشكال سزك مست :
 ترو انشرا چون كم بنوع صم ايشب ترو اولاد اولاد اولاد اولاد
 كچه و نه كچه و نه كچه و نه كچه و نه كچه و نه كچه و نه كچه و نه كچه
 اولاد كچه و نه كچه و نه كچه و نه كچه و نه كچه و نه كچه و نه كچه و نه كچه

لا اريد و در ستاره هم صميم اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 نما خلقنا في الارض كرمه بر انا خلقنا في الارض كرمه بر انا خلقنا
 المبرك اشكال فرط لالا بلبلان او انا سوسورق اخلاص بلبلان
 سلام صوفه صوفه كرمه اشكال اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 بلبلان كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه
 بنماز نشك ترو ايشب سجد او افغان نشك رو نشك بر حيت
 الخ و يا ذا الجلال و الاكرام و يا ذا الجلال و الاكرام و يا ذا الجلال
 اولاد كرمه ترو خلقنا هم كرمه جان اولاد كرمه و حقيقت
 صوفه خلقنا كرمه و صميم اولاد كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه
 او چون قرآن ضم خلقنا كرمه و غيرت كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه
 و قرآن بلبلان لالا ترو اشكال ترو خلقنا كرمه كرمه كرمه كرمه
 غوايشم كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه كرمه
 بللا خلقنا سزاه اولاد خلقنا قرآن شريف خلقنا كرمه كرمه كرمه كرمه

8b-9a

9b-10a

باعث اوق یا بر برون قبول کلب واصل متواصل قبول
 بکل بر حشک لایح و نیز وصیت قریندیش لایم و دوست ابرو
 دوست تو تفتان حالان لری با چه بنی بر صریح سلام و صیگان
 سز و هر قیاسه سز شغل و هم از اقران اوقش لار اوقش
 با کمال لاری بنیادش کن به طریح سیر السیما اوقش لار از زمار
 من مسکین شغل خورشاق و قیفا سز لار اتار لری قیفا لری
 ارحم قلب شدادتی کای ویتیا سیر لار ارحم و صیت لار لار
 کینار سید و او غلام لری از استاده سز لار سز و آن
 تعلیم ظهور و غای سز و سز السیما لری نه لری نه قیفا
 زورانی بدور کای سز و یون و قاشکلورین و سز و قیفا
 و همان چل لار اوقش برین قیفا کای سز و سز و سز
 اول و لری سز و لری سز و لری سز و لری سز و لری سز
 حال و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز

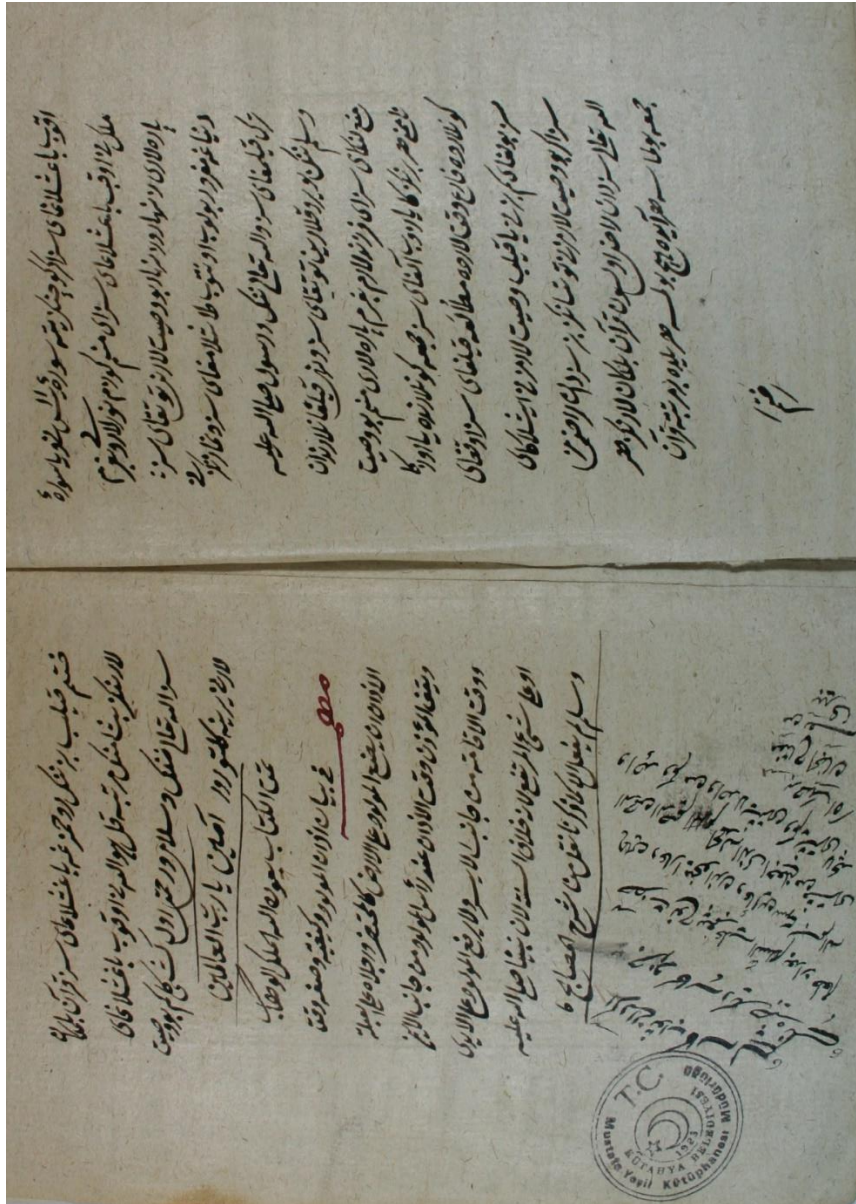
قیفا لری

قیفا لری سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز
 صد و شصت و شش و شصت و شصت و شصت و شصت و شصت
 ۱۷۹۷
 تاریخ خایه و قدوه سز و سز و سز و سز و سز و سز
 قاشکلورین لری لری لری لری لری لری لری لری لری
 هر وقت غار و هر کون از اوقش لار اوقش لار اوقش
 یا بر صلیح اگر چه سز و سز و سز و سز و سز و سز
 روز و بروقت شلار شکل دور و سز و سز و سز و سز
 شیکو لری لری لری لری لری لری لری لری لری لری
 یا سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز
 سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز
 سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز
 بر آن لری سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز و سز

الفجر و ایشان قبولی طایفم بنو انزلی صومر طایف قیلوب آغوی
 مکیان اولان لرشی قیلانای برکوچک بیخ زانی بو مانان باغمان
 برکوچک قیلوب ایسیب توندون توستان ای بیخ اولان کی کتیک مانان
 مکیان کارکانی توتم تا عرس اولان غلام علم بوغونو چوخون
 کم استا طایفه شام بول اولونو چوک مکیان اول مانان طایف
 قیلوب بیخ برکوچک ایچ قیلانای و اول مانان صاب قیلوب
 لاکم خومر ایچ روزه مثل ساطه تیر برکوچک ایچ مانان
 بو مانان سکاروم و لیبو سعید اوغنی شکل برلیق اولون
 سس شکل برسی اوچون انغور چو طایف قبول کلام توندون
 بیخ انغور چو طایف برکوچک بیخ قیلانای برکوچک اولان کی
 شکل تیر برکوچک کارکای شیخ تا عرس اولان روزه مقام
 بوغونو چوخون سس زانطان اوچون انغور چو مکیان کل
 طایف برکان سس مکیان کل یا روزه صلیغ بیخ ای یا حلیغ
 (آرپه)

آریب یا آتیش مکیان بول برکوچک طوبور و رعای
 سز اوغونو چوخون قاطعان مانان آراکیر قیسمت قیلان
 سز انغور چوک مکیان حکمی طایفه سز مکیان کل
 لادوشی و طوبور مکیان سس طایفه آراکیر و قویوب بول
 سز یا سز آراکیر مکیان دین ایسلا اولان اولون
 اولان کم هر جمع مکیان سس و مکیان سس و آراکیر
 سس ایچ اولوب مکیان سس و مکیان سس و مکیان سس
 مکیان سس ایچ مانان سس مکیان سس و مکیان سس
 کیر و مکیان سس مکیان سس مکیان سس مکیان سس
 طوبور ایچ اوغونو چوخون مکیان سس مکیان سس
 اوچون صدم قیلانای سس مکیان سس مکیان سس
 قولان کیر کولار کب مکیان مکیان سس مکیان سس
 آراکیر روح اوچون مکیان سس مکیان سس مکیان سس

10b-11a

11b-12a